

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
РОЗВИТОК ДИТЯЧОГО МАЛЮВАННЯ В МОЛОДШОМУ
ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

СІРМОЇ ШТЕФАНІЯ ВАСИЛІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Коприва Аттіла Тиберійович,
кандидат мистецтвознавства, доцент

Консультант:

Гогола Золтан Стефанович,
викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Кваліфікаційна робота
РОЗВИТОК ДИТЯЧОГО МАЛЮВАННЯ В МОЛОДШОМУ
ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу

Сірмої Штефанія Василівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Коприва Аттіла Тиберійович,**
кандидат мистецтвознавства, доцент

Консультант: **Гогола Золтан Стефанович,**
викладач

Рецензент: **Кучай Тетяна Петрівна,**
доктор пед. наук, доцент

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

GYERMEKRAJZ FEJLŐDÉSE KISISKOLÁSKORBAN

Szakedolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Szirmai Stefánia

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Kopriva Attila,

docens, művészettudományok kandidátusa

Konzulens tanár: Gogola Zoltán,

tanár

Recenzens: Kucsáj Tetjana,

ped. tud. doktora, docens

ЗМІСТ

ВСТУП	6
I. МАЛЮВАННЯ. ПОЧАТОК МАЛЮВАННЯ	8
II. РОЗВИТОК ДИТЯЧОГО МАЛЮВАННЯ	11
2.1 Історія дослідження розвитку дитячого малювання	11
2.2 Історія епохи розвитку дитячого малювання	12
2.3 Епоха розвитку дитячого малювання	16
2.4 Уявне малювання або інтелектуальний реалізм, схематична ера у віці 6-10 років	19
2.5 Моделювання розвитку дитячого малювання сьогодні	21
2.6 Методи експериментів дитячих малюнків	22
2.7 Роль виховання природи та біології	23
III. ДОСЛІДЖЕННЯ.....	25
3.1. Результати дослідження.....	27
3.2 Підведення підсумків дослідження.....	45
ВИСНОВОК (на угорської мови)	49
РЕЗЮМЕ	53
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	55
ДОДАТКИ	57

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	6
I. A RAJZ KEZDETE. A RAJZ.....	8
II. A GYERMEKRAJZ FEJLŐDÉSE.....	11
2.1 A gyermekrajz fejlődésének kutatási története	11
2.2 A gyermekrajz fejlődési korszakának kutatása	12
2.3 A gyermekrajzok fejlődésének korszakai	16
2.4 A képzeletszerű rajzolás, vagy intellektuális realizmus, sematikus korszak 6-10 éves korban.....	19
2.5 A gyermekrajz fejlődésének modellezése napjainkban	21
2.6 A gyermekrajzok vizsgálatának módszerei.....	22
2.7 A biológiai, a nevelés és a környezet szerepe	23
III. KUTATÁS.....	25
3.1 A kutatás eredményei	27
3.2 A kutatás eredményeinek összesítése	45
ÖSSZEFOGLALÁS	49
PEZIOME	53
FELHASZNÁLT IRODALOM	55
MELLÉKLET.....	57

BEVEZETÉS

Gyermekoromtól fogva közel állt hozzám a rajz. Ezért is esett a választásom szakdolgozat témájaként a „Gyermekrajz fejlődése kisiskoláskorba”. Fontosnak véltem tanulmányozni, hogy milyen tényezők befolyásolhatják a gyermekek rajzfejlődését, mi vezethet ahhoz, hogy a gyermek a korszak végére el veszti a rajz iránti szeretetét. A munka során meg tudjuk, hogy a gyermekrajz kutatását nem vélték fontosnak, ennek eredményeként nagyon sok kérdés a tudomány számára megválaszolatlanul marad. Így a munkám során szeretnék be látást tekinteni minden olvasónak és minden tanárnak, mennyi érdekes dolog van, amiről érdemes tudnunk, hogy tanárként rajzra ne csak tantárgyként tekintsünk, hanem tudjuk, hogy a rajz egy önkifejező eszköz, amely által közelebb kerülünk gyermekeinkhez, tanulóinkhoz.

A munka során bemutatásra kerül, a gyermekrajz fejlődésének kutatási története, fejlődési korszakának kutatási története, a gyermekrajz fejlődése kisiskoláskorban, azaz 6-10 éves korban, napjainkban a gyermekrajz fejlődésének modellezése, a gyermekrajzok vizsgálati módszerei, a biológiai, a nevelés és a környezet szerepe, valamint egy kutatás, ami arra keresi a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a gyermekrajzok fejlődését.

A munka szerkezeti felépítését tekintve, három nagy fejezetre oszlik. Az első fejezetben megtudhatjuk, mikorra tehető a rajz kezdete, ami már az ősi időkre, a barlangrajzokra visszavezethető, ezt követően pontokba szedve bemutatásra kerül, milyen eszközök segítségével történhet meg a rajz megalkotása: ceruza, toll, tus, szén és kréta.

A második nagy fejezet a gyermekrajz fejlődéséről szól. A kutatási történetben megtudjuk, hogy a gyermeki élet legelvezettebb kutatásai a gyermekrajzok. Sokáig nem vélték fontosnak, hogy a gyermekrajzokkal foglalkozni kellene, míg Preyer Vilmos, Corrado Ricci, Sullay Jakab nem kezdtek alaposabban foglalkozni a gyermekrajzokkal. A kutatók az ábrázolás fejlődéstörténetét több szakaszra és korszakokra bontották fel, ezek közt van: Nagy László, D.G. Kerschensteiner, G. Rouma, D.H. Louquet, C. Burt, Jean Piaget és V. Lowenfeld, aki hat fejlődési szakaszt mutat be és ez kerül alaposabb bemutatásra. Ezután bemutatásra kerül a 6-10 éves kor, azaz a kisiskoláskorban a gyermekrajz fejlődése. Ezt követően megtudhatjuk, hogy napjainkban a gyermekrajz fejlődési korszakait tekintve milyen fejlődéseket különböztetünk meg és milyen vizsgálati módszereket alkalmaznak a gyermekrajzoknál.

A harmadik nagy fejezet egy kutatás, célja, hogy kiderítsem, milyen tényezők vannak hatással a gyermekrajz fejlődésére kisiskoláskorban. Szakirodalmak áttekintését követően öt hipotézist állítottam fel: a gyerek rajzolással töltött ideje; a tanár felkészültsége az órára; a szülők a gyerekeikre szánt ideje; az adottság (genetika); a környezetük, közösségben való munka.

A kutatást a Nevetlenfalui középiskola 1-4 osztályában végeztem el. Célszerűnek láttam a tanulókkal és tanárokkal egyaránt kérdőívet kitölteni, valamint a tanulókkal egy projektív (szabadrajz) és egy másolás útján történő rajzot készíttettem. A másolás útján történő rajznál a tavalyi év során (2019-2020) szintén el készíttettem a tanulókkal a rajzokat. A kérdőívek és a rajzok segítségével próbálok a feltételezésimre bizonyítást nyerni.

A szakdolgozatom megírásához több szakirodalmat áttekintettem, mely szerzők is a rajz, a gyermekrajzok, a gyermekrajzok háttérébe próbának be tekintést mutatni.

I. A RAJZ KEZDETE. A RAJZ

A rajz már az ősi időkre visszavezethető, amikor az emberek barlangrajzokat készítettek. Az ősember mielőtt vadászni készült a vadászat menetét lerajzolta, ezzel előrevetítette a vadászat sikeres menetét.

A **rajz** fogalma: legrégebbi művészi eljárások egyikének tekintik, leggyakrabban vonalakkal, általában síkfelületen készített alkotás

A vizuális tapasztalatainkat a rajz segítségével rögzíthetjük. A rajz megalkotása történhet ceruzával, tollal, tussal, szénrel vagy krétával:

- A rajz egyik legelterjedtebb rajzeszköze a **ceruza**. Legelőször a 17. században Angliában használták. A ceruzarajzok lehetnek színesek vagy feketék, ceruzával rajzolhatunk vonalas vagy árnyékos foltokat, tónusokat. Megkülönböztetünk vastagsága és keménysége szerint keményebb és puhább ceruzát. A színes ceruzák terén a legalkalmasabb a postairón, mivel vastag nyomot hagy, a fafoglalata is vastagabb és gyerekek így szívesebben használják.

- A **toll** eredete az ókorba tehető, melynek legrégebb formája a nádtoll. Más madártollakat, legfőképp a középkorban alkalmazták. 19. században már megjelentek a fémhegyű tollak, melynek hegyes és lapos végei a vonalak vékony és vastag alakítására voltak alkalmasak. A tollrajztechnikák hagyományos eszköze a rajztoll, de megkülönböztetünk még golyóstoll és filcirónt is. Ide sorolhatjuk még eszközként a nád és a kihegyezett fapálcikát, ezeket már a firkálás korszakban is használják. A vizes felületen húzott vonalak érdekes foltokat hagynak maguk után, ami a gyermekek számára igen játékos tevékenységet szerepet tölt be.

- A **tus** ugyancsak régi rajzeszköz volt. Kínában már i.e. első században elterjedt.

- A **szén** a legősibb rajzeszközök közzé tartozik. Bársonyos fekete színe miatt kedvelt, leginkább fűzfaágból készül a jó minőségű szén. A szénrúd végével vékonyabb, vastagabb, halvány és erős vonalakat húzhatunk, letörölhetjük az ujjunkkal és

textildarabokkal is. A háztartási faszénrúd a gyerekeknél is használható, iskoláskorban a tanulmányrajzok készítésére a szén az egyik legmegfelelőbb eszköz.

- A **kréta** lágyabb eszköz, mellyel sűrűbb és lágyabb vonalakat tudunk életre kelteni, 18. században Conté találta fel. A puha, lágy könnyű vonal nyomot hagy a sima papíron, a durvább rücskösebb falapon ropogós hatású lesz a kréta nyom (Báron – Juhász – Zsáky, 1979).

A rajzolás közben öntudatlanul kirajzoljuk magunkból mind azt, ami fontos számunkra. Gondolatainkat, érzelmeinket, vágyainkat, a bennünk végbemenő olyan dolgok kerülnek felszínre, síkban vagy akár térben, amelyet nem szeretnénk másokkal közölni, nem tudunk, vagy épp saját magunk sem vesszük észre, ami bennünk zajlik, ezért is mondjuk a rajzara, hogy az egyik önkifejezés eszköze. „S milyenné formáljuk önmagunkat? Mert a rajz önfelismerés is, felismerése annak, hogy már nem vagyok a homogén kozmosz tagja, kiszakadtam a világegyetem néma harmóniájából, elkülönültem, a törzstől elválasztott gallyá váltam, én vagyok: Én...” (Feuer, 2000:6.) . Térben gyúrható, formálható, alakítható anyagokkal, a síkon pedig a grafika és a festészet nyelvén közölhetjük ezeket. Nincs is másképp ez a gyermekrajzoknál is, a gyerekeknél is a rajz egy önkifejező eszköz. A gyerekeknek, nincs meg, a megfelelő szókincsük vagy még nem tudnak beszélni, de már firkálgatnak, rajzolgatnak, és ezzel feltárják előttünk a bennük zajló érzelmeket, közli a külvilággal és egyben saját tudatával, önmagával. Tehát a rajzolás vizuális kifejezés. A gyermekek bizonytalan, kusza vonalaik mögött a gondolkodásnak, a szem, a kéz összehangolásának, a rajzfejlődésének a folyamatát figyelhetjük meg. Az ábrázolásnak egy idő után célja lesz, kifejezi magát akár abban, amit fest, rajzol, vagy épp agyagban formál meg, minden ilyen alkotásban valami fontosat próbál közölni a tanárnak, amit beszédében nem tud, vagy épp nem akar közölni (Báron – Juhász – Zsáky, 1979; Feuer, 2000; Danis-Farkas-Herczog-Szilvás,2011).

Popper Péter így fogalmaz: „A rajzolás: teremtés. Az ősember barlangrajzai – bár nemigen tudjuk, hogy milyen szándék hozta létre őket – a szerszámok készítése mellett az alkotási vágy és az alkotóerő első megjelenésének tekinthető. A gyerek, amikor rajzol, újjáteremti a világot. Rajzolni jó, de a kisgyerek számára fantasztikus élmény lehet: ott a fa, a ház, az ember a világban és most megjelenik a papíron!... Hát akkor most már többféle módon létezik. Mivel is rajzolunk? Csak a kezünkkel? Vagy a szemünkkel is? És az eszünkkel? Sőt, talán a szívünk is rajzol? Az egész ember rajzol! A pszichológia ezért tartja

a rajzot akarattalan, legbelsőbb lényegünk kifejezésének. Nem állítható-e mindez valamennyi művészeti és munkatevékenységről? Bizonyára. Ám, a gyökerek a rajzhoz nyúlnak vissza. A firkához. Amikor valaki az egyéni, vagy az emberiség őstörténetében először húz faággal vonalat a homokos földbe. Amikor a kontúroknál lévő különbségekből – pars pro toto – fel tudja már ismerni az egész jelenséget, meg tanul formát látni. S ezzel tudatos szinten is belép a formák világába” (Feuer, 2000:5.).

II. A GYERMEKRAJZ FEJLŐDÉSE

2.1 A gyermekrajz fejlődésének kutatási története

A gyermeki élet legelveszettebb és ismeretlen kutatásai a gyermekrajzok. Az emberek nem vélték fontosnak, hogy közelebbről is felfedezzék a gyermekrajzok hátterében mi is áll valójában? A művészek már elvből mellőzték az apró művészeket, akkor miért is törődtek volna a gyermekrajzokkal? S ennek bizony nagy kárát vallotta a művészet, a lélektan és a pedagógia is egyaránt (Nagy, 1905).

A gyermekrajzok felfedezését a 19. századra tehetjük, hisz ennél korábban olyan ábrák maradtak fenn, amiről csak sejteni lehet, hogy az gyermekrajz. A kisgyermek akár a régi időkben, akár napjainkban szívesebben firkált, karcolt homokba, földbe, fa felületre, hóba vagy jégbe. Legtöbb ilyen régi gyermekrajz: agyagtáblákon, viasztáblákon és palatáblákon készültek, amit újra tudtak használni, akár tetszett nekik, akár nem, hisz kellett az új felület az alkotásra. Maradtak olyan maradandóbb felületek, mint a házak falai, melyek megőrizték a gyermekrajzokat, mikor még senki sem törődött igazán azokkal (Nagy, 1905).

1881-ig egy német orvos és egyetemi tanár Preyer Vilmos visszavonult a gyermekei közzé és három évig megfigyelte őket. Bár ő még nem sokat foglalkozott a gyermekrajzokkal, de ezzel meg mutatta az emberiségnek, hogy mennyi dolog van, amiért érdemes a gyermekekkel foglalkozni, s ezzel több száz embert mozgatott meg.

Corrado Ricci eső elől menekülve egy kapualjba bújjik, ahol furcsa ábrákat lát meg a falon. Érdekesnek találja a gyerekek karcait és szénrajzait a házfalon és az eső miatt sokáig ott is kell maradnia, így jobban megszemléli a rajzokat, melyekből néhányat le is rajzol. Másnap elkezdi a gyermekrajzokat gyűjteni, a legtöbb rajzot maga másolja le: porból, ajtókról, iskolapadokról. Néhány évvel később, 1887-ben jelenik meg Bolognában az olasz Corrado Ricci figyelemreméltó műve a gyermekek művészetéről (Kárpáti, 2013, Sáray, 1937).

Ezt követően 1895-ben a londoni University College tanára, Sully Jakab mutatta meg, hogy mennyi érdekes és felfedezetlen dolog van a gyermekrajzokban elrejtve vagy annak hátterében mi is lapul. Rengeteg rajzot gyűjtött össze, s tanulmányozta azokat, ezzel elénk tárta a gyermeki élet rejtekét. Ekkor döbrentek rá, hogy ennek elhanyagolása miatt mennyi minden maradt a tudomány és élet számára rejtély alatt.

A gyerekek alkotásaiban nem az ábrázoló- és kifejezőkészség fejlődését keresték, hanem a gyermek rajzokban rejlő szépség titkát. Corrado Ricci elsőként fogalmazza meg: a gyermekrajz fejlődése a művészet történetében a stílusok változásait ismétli meg. (idézi Kárpáti, 2001)

Ahogy nő a gyermek, úgy bontakozik ki az ábrázolás. A gyermekrajzok virágzását másfél éves kortól hetedik osztályos korig tartották. A gyermekrajzokat először műalkotásnak tekintették, de ahogy azonban kritizálni kezdték a művészet történetét, a gyermekrajzok fejlődéséről is új elméletek születtek. Ezeket már pszichológusok írták, és így a 20. század elejére a gyermekrajzok vizsgálata a vizuális művészetek kutatóitól a képességfejlődés szakemberek kezébe került (Kárpáti, 2004; Szász, 1979; Szabó, 1937; Sáray, 1937).

2.2 A gyermekrajz fejlődési korszakának kutatása

A gyermekrajzokat, mint diagnosztikai eszközként használják. A rajzgyűjteményekbe az alkotásokat az óvodából, iskolából vagy a rendelőintézetekből gyűjtötték össze, életkorra és nemre jellemző jegyek szerint csoportosítják, e rajzokról leolvasható, mennyire értelmes, normális, kiegyensúlyozott vagy épp miben különbözik a rajz a korosztályára jellemző alkotásoktól.

Firenze legjobb festői megpróbálták utánozni egy gyermekrajzot, amire csak egyetlen festő volt képes Michalengaló, amivel arra jutottak, hogy egy felnőtt nem képes ugyanúgy lerajzolni egy gyermek rajzát, mivel minden alkotás sajátos szemléletmódot tükröz. A fejlődési korszak szerint a gyermek azt rajzol, amit lát, egy vizuális fogalmat alakít ki a tárgyról és azt veti papírra.

A kutatókat elsősorban az érdekelte, hogyan rendeződik a felnőttek számára is könnyen megérthető, értelmes jellé az alaktalan firka és hogyan fejleszthető az ábrázolás képessége. A gyermekrajz vizsgálat úttörői többféleképpen értelmezik a gyermekrajzok fejlődési állomásait, de általában hasonló szakaszokra osztják. A következő életkori és rajzi stílusok szerint mutatják be az ábrázolás fejlődéstörténetét:

Nagy László szerint (1905):

1-3 éves: amorf firka

3-10 éves: képzeletszerű rajzolás

10-13 éves: jelenségszerű, vagy természetszerű ábrázolás

D. G. Kerscheneiner szerint (1905):

2-5 éves: tisztán sematikus formák

6-8 éves: a tárgy vizuális megjelenésének megörökítése

G. Rouma szerint (1908):

1 éves: előzetes szakasz

2-5 éves: az emberi alak ábrázolásának fejlődése

D. H. Luquet szerint (1913):

1 éves: Véletlen realizmus

2-5 éves: Kudarcba fulladt realizmus

7-8 éves: Intellektuális realizmus

9-10 éves: Vizuális realizmus

C. Burt szerint (1921):

1 éves: Firkakorszak

2 éves: Vonalkorszak

6 éves: Leíró szimbolizmus

7 éves: Szimbolizmus

8-10 éves: Realizmus (a pontos megörökítés kora)

11-13 éves: „Vizuális realizmu” (a képi ábrázolás fejlődése)

Jean Piaget szerint: (1937):

1-2 éves: I. szakasz. Az utánzás hiánya, a firka korszak

2-3 éves: II. szakasz. A szórványos utánzás szakasza, formafirkálás

3-4 éves: III. szakasz. A rendszeres utánzás kezdete, az egyszerű formák korszaka

4-5 éves: IV. szakasz. A saját testen nem látható minták utánzása, a valódi ábrázolás kezdete

5-7 éves: V. szakasz: A saját testen látható minták utánzása, a valódi ábrázolás kifejezése

7-9 éves: VI. szakasz: A késleltetett utánzás, a valóság-hű tükrözése

A 19.-20. század környékén a kutatók három szakaszra osztották a gyermek művészeti fejlődését:

1. firkaszakasz: rendszertelenül húzott vonalak és később egymást metsző firkák, körkörös alakzatok;

2. sematikusszakasz: a gyermek emberalakokat, tárgyakat és környezetet ábrázoló sémákat dolgoz ki;

3. naturalisztikus szakasz: a rajzon már valóság-hű részletek szerepelnek (Kárpáti, 1995; Szenyó)

V. Lowenfeld (1947) hat fejlődési szakaszra bontotta fel:

Firkakorszak:

A hét, nyolc hónapos korban, mikor már a gyerek tárgyakat érint, s majd már megfogja őket, ezzel együtt a ceruzát is még úgy fogja, mint, bármely más tárgyat, ekkor még a ceruza és a papír között nincs semmilyen összefüggés. A gyermek rajzolásáról, akkor beszélünk, miután már megjelenik az első, szándékos vonalvezetés. A firkakorszakot 1.5 évtől 3 éves korig tehetjük. 1-2 éves korban jelenik meg a körkörös firkálás. A gyermek ebben az időszakban kezd el kúszni, járkálni, szaladni, a gyermek figyeli a mozgást és közben nyomot hagy a felületen és számára ez élvezetett jelent. Fejlődik a célirányos viselkedés, e szakasz végére megkezdődik a szimbolikus gondolkodás. A firkálás funkciórömet okoz számára. Ekkor a gyermek egész teste mozog, munkába van minden

izma, és élénk hangadás is kíséri a firkálást. Lendületes, darabos, határozatlan vonalas firkák figyelhetőek meg. Rájönnek, hogy nyomot hagynak a papíron, és már nem csak a karuk mozgását élvezik, hanem már az számít, hogy nyomot hagynak a papíron. Majd később megjelenik a körkörös firka. 1.5 és 2-3 éves korra datálható az első olyan rajz, mely már a valósággal hasonló. Majd a firka korszak végére kész firkának kezdenek jelentést adni, és már a firkálás közben is mondogatják, hogy mit rajzolnak. A gyerekek rajzaikban elárulják nekünk, hogy ebben a korban hogyan látják a világot, mi az ami érdekli őket és hol tartanak a rajzfejlődésben (Kárpáti, 1995, 2013; Mérei -V. Binét, 1981; Lakatos, 2011).

Presematikus korszak (alapvető formák)

Ezt a korszakot 4-6 éves korig tehetjük. Az első korszak végén már a firkáknak jelentést, a második korszak elején pedig már a firkákhoz történetet is adnak. Ebben a korszakban már a ceruzanyomok helyenként elrendeződnek, már a kéz irányítása fejlettebb, nem esik le olyan könnyen a papírról, a kész rajznak már címet adnak. A nyelv jelentősége nő, bontakozik a szimbolikus gondolkodás. A gyermek, osztályozza a világot formák, színek és méretek szerint. Megjelenik az új firkatípus, amikor már az írást utánozza. A rajzokhoz érzelmileg gazdag fantázia társul. A korszak végére már a rajzok felismerhetőek, a valóságnak megfelelően rajzol, de az ábrázolás módját sokáig az határozza meg, hogy mit tud a dologról és nem, ahogyan látja. A gyermeki érzelem szabja meg a tárgyak nagyságát, színét az egymáshoz való viszonyukat, nem pedig a valóság. Előfordul, hogy a gyermek a felnőtt kedvéért valamely mesét talál ki hozzá amiben, lehet, hogy fontos információhoz jutunk, de előfordulhat, hogy a kitalált történetnek semmilyen fontos jelentősége sincs (Kárpáti, 1995, 2013; Mérei -V. Binét, 1981; Lakatos, 2011).

Sematikus korszak (kezdetleges sémák)

Ez a korszak 6-9 évig terjed. Itt már lassan a firka eltűnik, a rajz egyre inkább a látványra hasonlít. A rajzokból már leolvasható a gyermek személyisége, hangulata. Itt már megjelenik az emberalak. A többféle figura megjelenítése nagyon hasonló, kevés a különbség anya, apa, nagyi és kistestvér ábrázolása között.

Kisiskoláskorban az ábrázolásnak egyértelműen közlő funkciója van, a szimbólumok hitelesek, letisztultak. A gyerekek kedvelt témái az ember, a lányoknál gyakorivá válik a királynő, tündér, fiúknál a harcosok, sportolók. Jellemző a szubjektív színek, jobban érdekli a tárgy alakja, mintsem színe, a kompozíció nincs megtervezve, az emberfigurák gyakran

önarcképek vagy családtagokat ábrázolnak, a szakasz végére megjelennek a testrészek, feltűntetik az ujjakat, fogakat, szempillákat, füleket stb. Megjelennek az állatok, melyeket még csak fej-lábként ábrázolnak, akár több lábbal (Kárpáti, 1995, 2013; Mérei -V. Binét, 1981; Lakatos, 2011).

A realizmus hajnala (bontakozó)

10-12 évig terjedő korszak, amikor is csökken a képzeletből való ábrázolás iránti hajlandóság. Képesek sorba rendezni és osztályozni a tárgyakat. Gyorsan fejlődik a kreatív készség, megjelenik a tárgyak és a színek közti összefüggés, megjelenik a talaj vonal és az égvonal (Kárpáti, 1995, 2013; Mérei -V. Binét, 1981; Lakatos, 2011).

Az értelmezés kora: pszeudorealizmus

Ezt a korszakot 12-14 évig terjedő korszakra ítéli meg. Erre a kora jellemző, hogy erősen törekszik a valósághű ábrázoláshoz, sok az önkritika, az elégedetlenség, árnyalatos színkezelés (Kárpáti, 1995, 2013; Mérei -V. Binét, 1981; Lakatos, 2011).

Az elhatározás kora (döntések)

14-17 évig terjedő korszak, ebben a korszakban a rajz az egyén számára még mindig örömet okoz, de a kisiskoláskorhoz kapcsolják. Ebben a korban meg kell mutatni az egyéneknek, hogy nem egy művészképzésről szól a rajz, hanem az önmaga megalkotása, s annak megtalálása.

Ahogy fejlődik a gondolkodás és az érzékelés, úgy velük változik a gyermekrajz is. Az egyes rajzi szintek megjelenését a rajzfejlődés-elméletek életéveihez kötik. Az életévek és szakaszok átlagos értékeket mutatnak és csak a tájékozódást segíti. Jól tudott, hogy a gyerekek rajzai mekkora eltéréseket mutatnak, de az átlagos rajzszint hasznos, mivel, ha az eltérés igen nagy, akkor az szellemi, vagy érzelmi problémára mutathat rá (Kárpáti, 1995, 2013; Mérei -V. Binét, 1981; Lakatos, 2011).

2.3 A gyermekrajzok fejlődésének korszakai

A gyermekrajzok fejlődésének korszakait három nagy korszakra bontsák és azon belül kisebb korszakokra.

Az első korszakon belül jelenik meg az alakatlan, amorf vonalak korszaka. A gyermek eleinte szabálytalan vonalakt húz, akár papíron vagy más felületen, ekkor még a gyermek érzelmi, mint sem értelmi állapotát mutatja meg rajzaiban. Rajzoláskor gyakran síkit, ilyenkor a vonal vastagsága is erősebb, ez az érzelmi állapotára mutat. Eleinte a vonaloknak nincs alakjuk, jelentőségük, majd a fejlődéssel együtt a vonalokból valamely forma jelenik meg, leggyakrabban kör háromszög, spirál alakok, mely már jelenthetnek gyermeki szemmel nézet embert, disznót, kutyát s valamely más állatot. Ebben a korszakban a gyermek érzékszervei felfogják a mozgást, s az alakot, de még csak a mozgást tudják utánozni. Ezért is van, hogy 1-3 korban a firkáknak jelentést ad, de még alakot nem. Rajzolás közben a rajz jelentése a gyermek számára változhat.

Az első korszak végére már a gyermek eléri a kezdetleges alakrajzolást, s ami második korszak elejét is jelenti.

Második korszak a képzeletszerű rajzolás kora, vagy a virágzás kora. Ebben a korszakban éli meg a gyermek a rajzolást: ha kezébe kerül, a ceruza mindent lerajzol, tiszta felületet lát, amire szerinte alkothat, akkor már alkot, de nem muszáj ceruza, megteszi akár a kertben, a homokban, s bármely rajzoláshoz alkalmas területen.

E korszaknak különböző vonásai vannak, ilyen a csapongó képzelet, amely 3-10 éves kor azon korszaka, amikor a gyermek érzelmeiben, játékaiban, tevékenységeiben jelenít meg. 4-6 éves kor az, amikor a csapongó korát abban jeleníti meg, hogy egy lapra több nem összefüggő dolgot rajzol. A papír egyik oldalára elkezd egy házat rajzolni, s a papír tetejére már egy kutyát rajzol, s addig folytatja, míg az egész papírt be nem teríti rajzaival. A csapongó korszak abban is megnyilvánul, hogy a gyermek fantasztikus, legképtelenebb vonalokból alkotja meg rajzát, s nem törődve az élet valós alakjaival. Megfigyelhető a gyermek rajzaikban, hogy a valóságban nagyobb dolgokat kisebbként ábrázolja, a kisebb dolgokat nagyobbaknak, ennek oka, hogy a hozzá közelebb álló dolgokat, nagyobbaknak tünteti fel.

A korszak második fő jellemvonása a séma. A rajzok vázlatossága, a gyermek rajzai mozdulatlanok, merevek, egyszerű mértani alakzatokat használnak, és nem domborítják azokat. A gyermek nemcsak azért rajzolja a megszokott módon a tárgyakat, mert olyanok tudja, hanem mert könnyebb neki a rajzolás. Minden gyermek más-más sémákat használ, minden gyermek rajzaiban megtalálható az egyéniség. A legfőbb sémák a körtípus,

négyszögű és háromszög típusúak, melyek a szem, a kar, a csukló és az izmok alkotása, s a mozgása szerint fejlődnek ki. Ezek a sémák fejlődésen mennek keresztül, a fejlődés módja és gyorsasága egyénenként rendkívül különböző.

A következő ilyen a képzeletszerű rajzolás kora, jellemző vonás a térbeli dimenziók ábrázolása, amikor is a gyermek még csak egy dimenziós vagy két dimenziós rajzokat rajzol. Erőfeszítéssel nagy nehezen tér át a háromdimenziós rajzoláshoz. Az egy és két dimenziós rajzolás között gyors az átmenet, ugyanis a gyermek már nem elégszik meg a pálcika orr, láb, kezek rajzolásával, hanem egyre jobban törekszik annak valóságosabb megrajzolásához.

A harmadik dimenzió eléréséhez magas intelligenciával kell rendelkeznie a gyermeknek, s igen sok gyermek magától nem is éri el, csak valamely segítség által. Ennek oka, hogy a rajz megfigyelésénél nyugodt és biztos megfigyelés kell, ami ellentéte a gyermek csapongó fantáziájának. A harmadik dimenzió eléréséhez még nehézséget okoz a gyermek térbeli, síkbeli, elhelyezési, mely messzebb van az kisebb, ami közelebb az nagyobb, a horizontvonal ezek megértését nagyon kevés gyermek éri el.

Szintén jellemző vonása a második korszaknak az emberi test sémája, amelyben eleinte a gyermek meztelen alakokat, pálcika emberkéket rajzol. S miután eléri azt, hogy fel ruházza az emberi alakot, akkor sem teljes még a ruházata, a kabátok gombjait tüntetik fel, vagy csak kalapot rajzolnak az emberfiguráknak. Kezdetben a férfi és a női alakok nem egyértelműek, majd megjelenik a konty vagy a férfiaknál a kard a kézben, és csak ezután jelenik meg a szoknya és a nadrág feltüntetése. A gyermek eleinte homloklátszatként rajzol, s lassan tér át az oldalrajzra, s a legtöbb gyermek az állatok, emberek oldalrajzolását, úgy rajzolja, hogy azaz az ember vagy állat bal felé tekint.

„Az emberi alakrajzolás között összes jelenségeinek alapjául a következő általános lélektani igazságok jelölhetőek meg:

1. A gyermek az emberi alakból kezdetben azt rajzolja meg, ami azon a legáltalánosabb, tehát a lényegét.
2. A gyermek az alakokat egyszerűsíti. Erre őt a technikai készség fejletlensége és az egyszerűsítése való általános törekvése indítja.

3. Az érdekes jegyek felrakása ugyan általános irányt látszik követni, de az általános irányon belül a pillanatnyi ötlet, s a technikai kivitel könnyűsége a döntő motívum” (Nagy, 1905:38).

A harmadik korszakban jelenik meg a természetszerű rajzolás kora, ez a kor 10-15 évig tartó korszak. A képzeletből való rajzolás iránti hajlandóság csökken, ennek oka, hogy a gyermek szellemi változásokon megy keresztül és törekszik a valóságra, a használhatóság irányítja, s ez mutatja a serdülőkori váltást a szellemi változásokat, melyen a gyermek keresztül megy. Megpróbálja a valóság legapróbb részletét valóságosan megrajzolni. Megkezdődik a természet után való rajzolás, s a sikertelen kísérletek általában csökkentik e korban a rajzolás iránti kedvet. A korszak végén a gyermek mondanivalóját már az írásban és beszédben is ki tudja fejezni és így már csak azok a gyermekek rajzolnak, akiknek valamilyen tehetsége van vagy fejleszti azt, s a többi gyermeknél a rajzolás iránti kedv megszűnik (Mérei – V. Binét, 1981; Gerő, 1979).

2.4 A képzeletszerű rajzolás, vagy intellektuális realizmus, sematikus korszak 6-10 éves korban

A gyermek életében egy új korszak nyílik meg, az iskolába lépés, gyökeresen fordulatot vesz az emberi fejlődés, fejlődik a gondolkodás, a logikai képesség, s bár eleinte még érzelmekkel közelednek a megismerés felé, de már előtérbe kerül a szocializáció, a szomatikus, motoros és intellektuális fejlődés.

Ahogy a gyermek életében új korszak nyílik, úgy a rajzban is megmutatkozik az. A rajzokból kezd eltűnni a fantasztikum és felváltja az egyre valóságghú kinézet. Megpróbálja azt vetíteni rajzaiban, amit lát, de még felülkerekedik ezen, amit tud az adott dologról. Rajzaikra jellemző, hogy azt is lerajzolják, ami nem látszik, mintha minden átlátszó lenne. Rajzolás közben a gyermek már finomabban fogja a ceruzát, egyre szándékosabb irányba tud haladni, precízebb, és már egyszerű szerkezeteket is meg tud jeleníteni. Ebben a korban szívesebben készítenek hangulatképeket, többet foglalkoznak az apróbb részletekkel, a fának több levelet rajzolnak, a ruhák mintázatát alaposabban dolgozzák ki a szimbólumok tisztultabbá, hitelesebbé válnak, az ábrázolásnak már valamilyen közlő funkciója van. Már nagyobb hangsúly van a díszítő elemeken, mint az indulatból való rajzolásnak. Projektív rajzokat jobban szeretnek készíteni, mint sem valamely modell után, azaz másolni. A kedvelt témájuk az ember, a lányoknál gyakori a hercegnő, a királynő rajz, a fiuknál a harcos és a sportolók (E. Varga-Hatvani-Taskó, 2015).

Hat éves korban a gyermek könnyedén rajzol le bármit, már megpróbál valamely olyan helyzetet lerajzolni, amit látott, de még a mozgás szimbóluma nélkül. Ebben a korban már megjelenik a kritizálás, szépek és csúnyának ítéli meg rajzait. Jellemző ebben a korban, hogy a gyermek a rajzot ajándékoz más személynek, s azt gondolja, hogy az a rajz ugyanolyan örömet és élményt kelt abban a személyben is, mint benne. Megjelenik a díszítő kedv, gyakori a zsúfolt túldíszítés, az első jelei a pontocskák, körök, a cikk-cakk vonalak, már rajzolás előtt mondatszerű címet ad a rajznak.

Hét éves korban egyre jobban érdekelni kezdik a külvilággal kapcsolatos dolgok, melyet rajzaiban is megjelenít, de még saját fantáziáját is beleviszik rajzaiba. Elkezdnek az események pontosságára, részletességére törekedni. Ebben a korban még a fiúk nagyobb teljesítményt mutatnak rajzaikban. Folytatódik a rajzaik kritizálása, de már a számukra nem tetsző rajzaikat főleg összetépik és eldobják. Sokat játszanak és kísérleteznek a színekkel, s e kor végére a színeket már valamely formán megtudják különböztetni világosabb, sötétebb téren. Az írás elsajátításával már a gyermek szívesen ráírja rajzaira a nevüket.

Nyolc éves korra jellemző a sok kompozíció készítése, megpróbálnak minél természetesebben rajzolni. Rajzaikban megragadnak egy számukra lényeges dolgot, azt megpróbálják a legrészletesebben kidolgozni, míg a többi dologra kevesebb energiát fordítanak. Rajzaikban már érzékeltetik a mozgást, az elkészült rajzaiknak címet adnak és megjelenik a buborékba írt párbeszéd is.

Kilenc és tíz éves korra megjelenik rajzaikban a saját dolgaik feltüntetése, vagy magukra jellemző dolgok. Rajzaikat vázlatosan kezdik el, majd egyre részletesebben dolgozzák ki. Az üres területeket megpróbálják minél jobban kitölteni, színezéskor előbb halványabban majd aztán erősebben színezik ki, a számukra nem tetsző színeket újra és újra átfestik. Beköszönt a radírkorszak, amikor már addig radíroznak, míg már a papír át nem lyukad.

A 9-10 éves kor végére a gyermek rajzolás iránti vágya ellankad, s van, hogy végleg meg is szűnik, s a serdülőkor végére egy újabb nagy csoport hagy fel végleg a rajzolással, ennek oka lehet a rossz rajzi érdemjegy vagy a túlzásba vitt erőltetett rajzolás (Gerő, 1979; Berghauer-Olasz, 2013).

2.5 A gyermekrajz fejlődésének modellezése napjainkban

„A gyermekrajz fejlődésére három tényező van a legnagyobb hatással:

- az általános emberi meghatározók, vagyis biológiai adottságaink,
- a nemzeti, illetve nemzetközi kultúra (művészet, nevelés, életmód) sajátosságai,

- a gyermek egyéni stílusa, amit ízlése, valamint vizuális alkotó- és befogadóképességeinek teljesítménye határoz meg.”

(Kárpáti Andrea, 2013:109)

E három pontból a rajzfejlődés elméletében csak az első kettőt vették figyelembe a 20. század első felében, majd a harmadik pont később kapott több figyelmet. Ezeket nem érdemes összehasonlító rajzfejlődési teszteként használni, mivel ezek a rajzfejlődési korszakokban, más-más szerepet kapnak. Ezt a vázlatot D. G. Kerschensteiner készítette, majd időkig foglalkoztak vele a gyermekrajz kutatói (Kárpáti, 2013).

Megkülönböztettünk a gyermekrajz fejlődési korszakait tekintve: gyermeki ábrázolás lineáris, spirális, U alakú és plurimediális fejlődést.

A lineáris fejlődési modell: folyamatos technikai tökéletesedés

Ennek lényege, hogy az alaktalan firkákból jutnak el a gyermekek az élethű ábrázolás egyre magasabb szintjére. Vagyis egyenesen haladnak felfelé a fejlődésükkel. Annyit rajzol meg, amennyit arról tud. A gyermekek azt rajzolják, amit tudnak és látnak. Ez a tudás és látás évek során módosul, és ezzel együtt változik a gyermekrajz is. Vannak előírt és szabad rajzok e két rajz között más teljesítmény várható. Az előírt rajzoknál felnőtthez való eredményeket kapunk, de mikor ismét szabadon alkotnak, újból visszatérnek a gyermeki ábrákhoz, az egyszerűbb, de számukra kielégítő rajzokhoz.

A spirális modell: „megszüntette megőrzés”

Ennek lényege, hogy a gyermek előző fejlődéseit megőrizve alakítja ki egyre differenciáltabb és esztétikusabb képi nyelvüket. Itt már előtérbe kerül a benső tartalom kifejezése a rajzokban. Ez elmélet kidolgozója Löwenfeld, aki vakok segítségével, kezdte vizsgálni az ábrázolás és a személyiség összefüggését. Napjainkban már a gyermeki

ábrázolóképeség nem stabil, ezáltal a spirális fejlődés jobban megragadható, mint a lineáris modellel.

Az U alakú modell: fejlődés a rajztanítás ellenében

E modell nem hasonlít az előző két modell fejlődéséhez, ugyanis itt Gardner (1980) szerint, a teljesítmény rohamosan hanyatlást mutat. Szerinte U görbében írható le, melyben a kisgyermek rajz teljesítménye romlik az óvodai és iskolai képzés hatására, majd kiskamaszkorban ismét kezd felfelé ívelni.

A plurimedialis modell: rajz, mozgás és magyarázó beszéd egysége

Plurimedialis modell lényege, hogy a rajzolást összekapcsolják a beszéddel, gesztus nyelvvel és a társművészetek világával. A firkákat kiegészítik a rajzhoz kísérő, hangok, gesztusok, szövegek (Kárpáti, 2013)

2.6 A gyermekrajzok vizsgálatának módszerei

A gyermekrajzok vizsgálatának módszereit előbb három módszerként ismertették az első a tömeges megfigyelés módszere, a második az egyéni vizsgálatok módszere, a harmadik a kísérleti módszer. Ezeket a módszereket a későbbiekben két nagy csoportra osztották fel. Az első az anyag minőségét, a második a forma minőségét veszi figyelembe.

Az első csoportba tartozik a statisztikai módszer, a monografikus módszer és az etnológikus módszer. A második csoportba tartozik a biografikus módszer és a kísérleti módszer.

Az első csoportba tartozó módszer a statisztikai módszer vagy tömeges megfigyelés módszere. E módszerben összegyűjtöttek nagy számban rajzokat és valamely szempont szerint csoportosították azt. Ezt a módszert Levinstein és munkatársai, abból a célból alkalmazta, hogy a 3-13 éves korig a gyermek az emberi alakot, hogyan fejezi ki. Több csoportra bontották, több szempontot megfigyelve az adatok alapján egy fejlődési sémához jutottak.

Az első csoportba tartozó második módszer a monografikus módszer vagy az egyéni vizsgálatok módszere, mely mindegyik gyermekrajzot külön-külön vizsgálja és elemzi, meghatározza a gyermek általános és egyéni fejlődését. E módszer elvégzésére szükség van különböző adatokra is: a gyermek életkorára, tanult-e rajzolni, a kedvenc játéka,

olvasmánya, honnét vette az adott rajzot, lakóhelye, társadalmi környezete, műveltsége, nemzetisége, vallásossága, szülők foglalkozása, stb..

Szintén az első csoportba tartozó harmadik módszer az ethnológikus módszer, ebben összehasonlítsák a gyermek rajzolási képességét a népek rajzolási képességével.

Második csoportba tartozó biografikus módszer, amelyben a gyermek firkálásától kezdve a tisztán felismert rajzokig összegyűjtve tanulmányi anyagot nyernek, a gyermek rajzolási fejlődésének módszeréről.

Ebbe a csoportba tartozó második módszer a kísérleti módszer, ebben a módszerben meghatározott célból, meghatározott körülmények között történik a rajz elkészítése (Nagy, 1905; Dr. Schmidt, 1934).

2.7 A biológiai, a nevelés és a környezet szerepe

A 20. században Kretschmer azt vallotta, hogy az emberi jellemet nem csak örökölni lehet, de a környezet (külvilág) és a nevelés is hatással van annak kialakulásában. Később már Atkinson és társai le szögezték, hogy az intelligencia részben öröklődő. Pozitív irányba az intelligens szülők gyermekeiknek olyan környezetet biztosítanak, melyben az intelligencia szintjük fejlődik. Negatív irányba is érvényesül, az alacsonyabb intelligenciájú szülők esetében, vagyis a gyermek örökölt jellegzetességei és a nevelés környezete közt kapcsolat van.

Az öröklődés az a folyamat, amely során a gyermek a szülőktől adottságokat örökölnék: mozdulatokban, arcvonásokban, kommunikációban, szokásokban, stb. A gyermek a rajzolás képességei lehet adottság, azaz biológiai örökletesség. Amennyiben gyermek valamely szülei vagy ősei, adottsággal rendelkeztek, az által a gyermek is örökölnék. Ezeket az adottságokat befolyásolni elsősorban neveléssel lehet, „ha a tehetségnek vannak is genetikai alapjai, ennek kiművelése nevelést igényel, a közoktatásnak pedig biztosítani kell a tehetséggondozást” (Zrinszky, 2006:19).

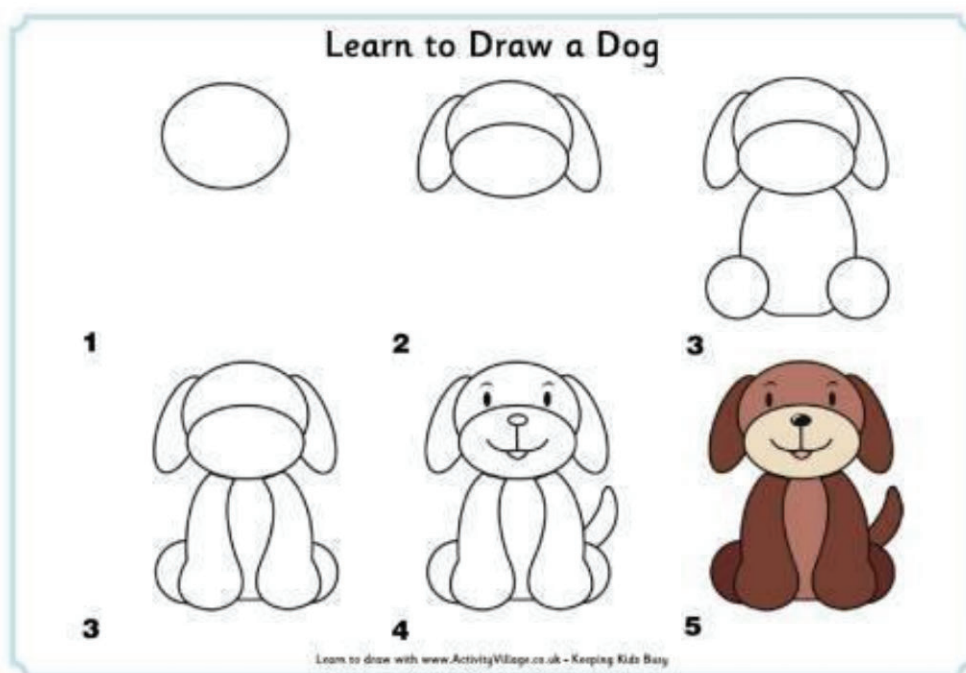
A nevelés a személyiség céltudatos alakítása. A gyermek személyiségének kialakulásában, fontos szerepe van, a nevelésnek, ami a családon belül kezdődik. A szülők, azok, akik példáját követi a gyermekük. A társadalomhoz való nézetét, az emberekkel való kapcsolatát a gyermek magatartása a nevelése által határozódik meg. Így elsősorban az a

magatartási forma jelenik meg a gyermekeknél, amelyeket azok a személyek mutatnak, akikhez érzelmileg erősen kötődik, ezek elsősorban a szülők.

A környezet alatt értjük az embert körülvevő természeti és társadalmi tényezőket, amellyel az ember kapcsolatba lép, amely hatással van az egyén fejlődésére. Az emberi fejlődés a szocializáció környezetébe, azaz mindig egy adott kultúrán belül zajlik. Ilyen szerepe lehet az intézménynek, a kultúrának, a településnek (Zrinszky, 2006).

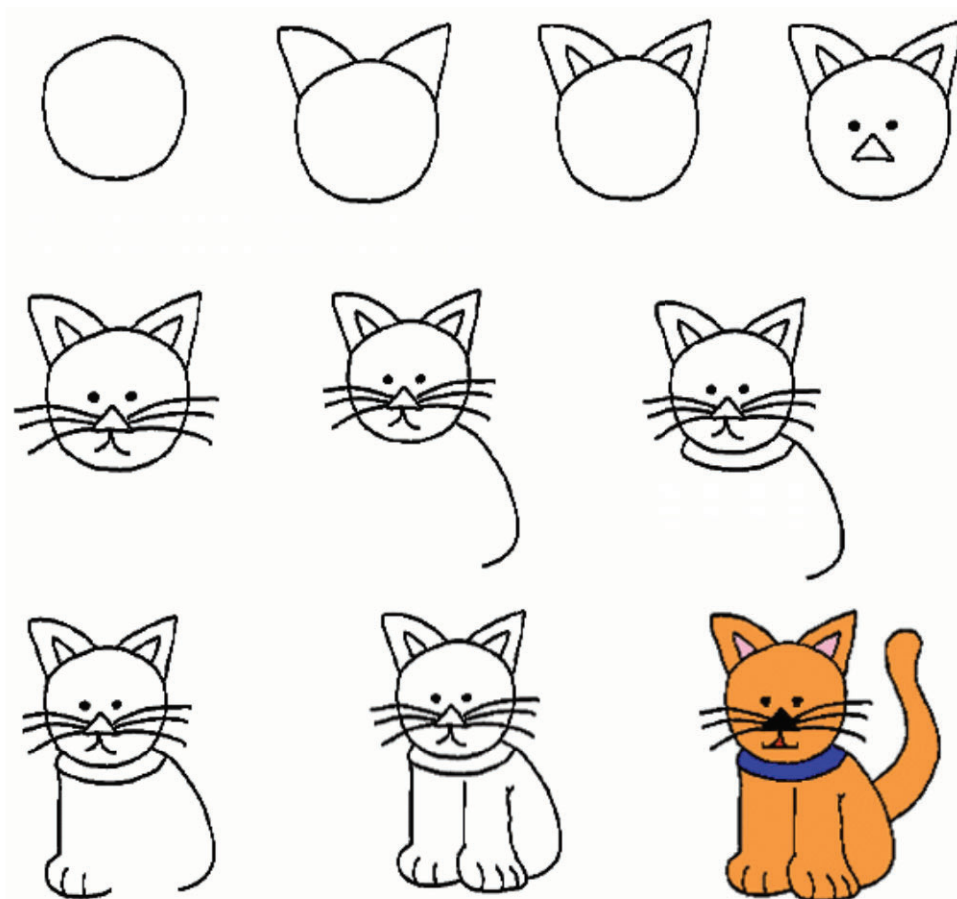
III.KUTATÁS

A kutatást a Nevetlenfalui középiskola 1-4 osztályában végeztem. A gyermekrajzok vizsgálatának módszerei fejezetben megtudtuk, hogy a gyermekrajzokat milyen vizsgálati módszerekkel lehet vizsgálni, mely szerint lehet tömeges megfigyelés, egyéni és kísérleti módszer szerint (Nagy László, 1905, Dr. Schmidt Ferenc, 1934). Saját meglátásom szerint, változtatások alapján, a mai társadalom fejlődésre és az idő keret figyelembe vétele alapján célszerűnek láttam az egyéni vizsgálatok módszerével el végezni a kutatást. A tanulókkal egy projektív ¹ (szabadrajz), egy másolás útján (1. kép, 2. kép) történő rajzot (amit a tanulók a 2019-2020 és 2020-2021 év folyamán is lerajzoltak), tanárokkal és tanulókkal egyaránt egy kérdőívet töltöttem ki. A kérdőívek a melléklet oldalon találhatóak.

1. kép Másolás útján történő kutya rajz

¹ Projektív rajz – olyan rajz, mely az instrukció keretein belül szabadon készül, irányítás nélkül, a rajzoló azt és úgy rajzolhatja meg, amit és ahogy akar (Vass Zoltán: A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai, 20. old.).

2. kép Másolás útján történő cica rajz

A kutatás célja

A kutatás célja, hogy kiderítsem milyen tényezők/hatások befolyásolják a gyermekrajz fejlődését kisiskoláskorban, azaz 1-4 osztályban.

A kutatás hipotézisei

- Feltételezem, hogy a gyerek rajzolással töltött ideje hatással van a gyermek rajzfejlődésére.
- Feltételezem, hogy a tanár felkészültsége az órára befolyásolja a gyermek rajzfejlődését.
- Feltételezem, hogy a szülők a gyerekeikre szánt ideje hatással van a gyermek rajzfejlődésére.
- Feltételezem, hogy az adottsági (genetika) tényező hatással van a gyermek rajzfejlődésére.
- Feltételezem, hogy a gyermek környezete, közösségben való munkája, hatással van a gyermekrajz fejlődésére.

3.1 A kutatás eredményei

Első osztály (6-7 éves korosztály)

A kutatást, mint már feljebb említettem egy projektív rajzzal (szabadrajz), egy másolás útján történő rajzzal, amit jelen esetben az első osztályosok csak egyszer rajzoltak és egy kérdőívvel végeztem el.

A rajzok elkészítésekor, kiosztottam az A4 méretű rajzlapokat, meg kértem a tanulókat, hogy rajzoljanak bármit, amit csak szeretnének, lehet az kedvenc meséjük, állatjuk és bármivel rajzolhatnak. Megfigyeltem, miután a rajzlapokat kiosztottam és véletlenszerűen helyeztem el a padra, a tanulók többsége, mind vízszintesre (fekvő elhelyezés) fektette. A tanulók miután elkezdtek rajzolni, többen is különböző történeteket meséltek „Azután jönnek a fülek...”, „A testvérem talált egyszer egy cicát, meg etettük aztán másnapra eltűnt.”, nevet adtak rajzaiknak. Miután a rajzokat elkészítették, kiosztottam a kérdőíveket, amit közösen töltöttünk ki.

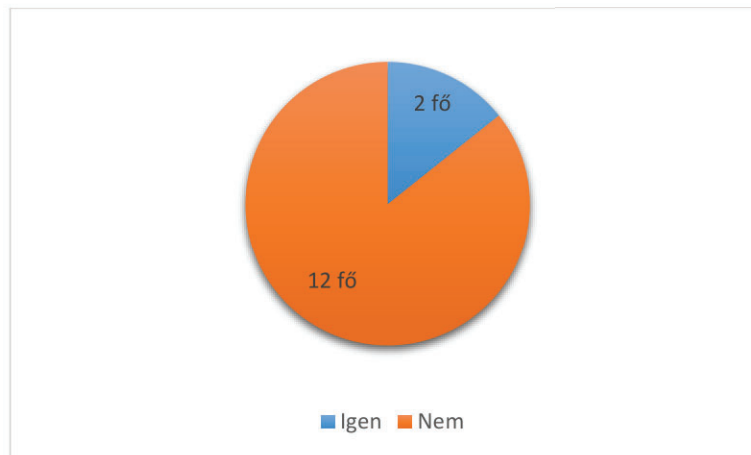
1. ábra Mennyit szoktál rajzolni?

Forrás: saját kutatás

A válaszlehetőségeket megvizsgálva, a rajzokat elemezve, a tanulók közül 12 tanuló azt a válaszlehetőséget adta (1. ábra), hogy minden nap rajzol. Kivétel két tanulót, aki csak a rajzórán, ami a rajzaikban is meg mutatkozik, ugyanis az egyik tanuló, az egyetlen olyan személy, aki a másolás útján történő rajznál, se nem cicát, se nem kutyát rajzolt. Három méhecskének tűnő hangyát ábrázolt (3. kép), a projektív rajznál szintén egy hiányos házat tüntetett fel.

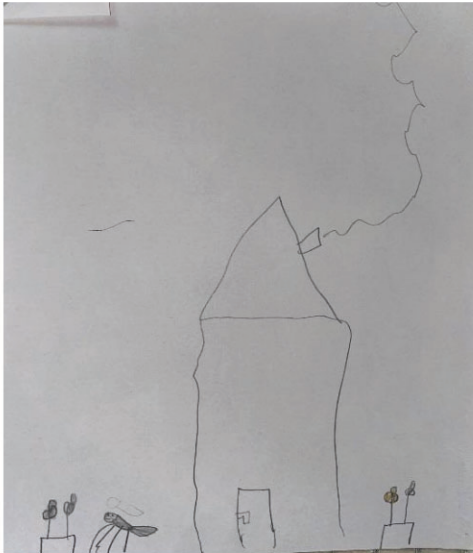
3. kép Első osztályos tanuló rajza

2. ábra A szüleid közül foglalkozik valaki rajzolással?

Forrás: saját kutatás

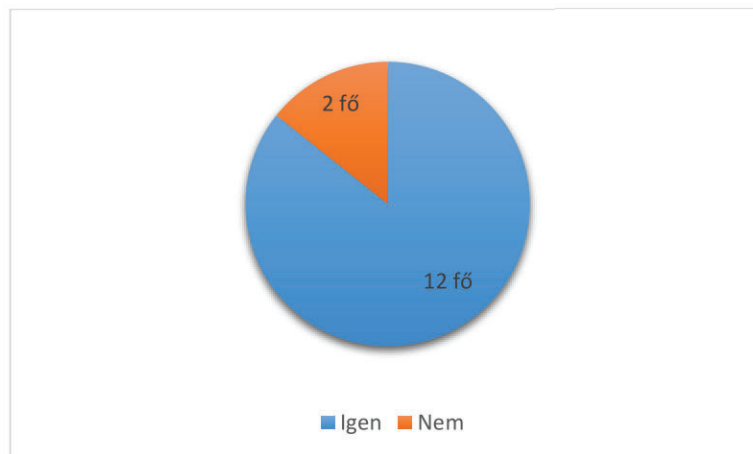
Viszont a gyerekek közül kettő (2. ábra) tanulónak van a családjában olyan személy, aki foglalkozik rajzolással (ő az egyik személy, akit fentiekben említettem), de ez a rajzaiban nem tükröződik (4. kép). A második gyerek, akinek szintén a családjában van olyan, aki foglalkozik rajzolással, neki projektív rajzában látható a zsúfoltság, a színek használata, az ember figurái nem csak vonal és pont (5. kép). Azoknak a gyerekeknek a rajzain, akik házat rajzoltak a projektív rajznál, feltűnik a kémény, melyből füst szál, amit a gyerekek ebben az időszakban végbemenő környezetükből figyelhetnek meg.

4. kép Első osztályos tanuló rajza

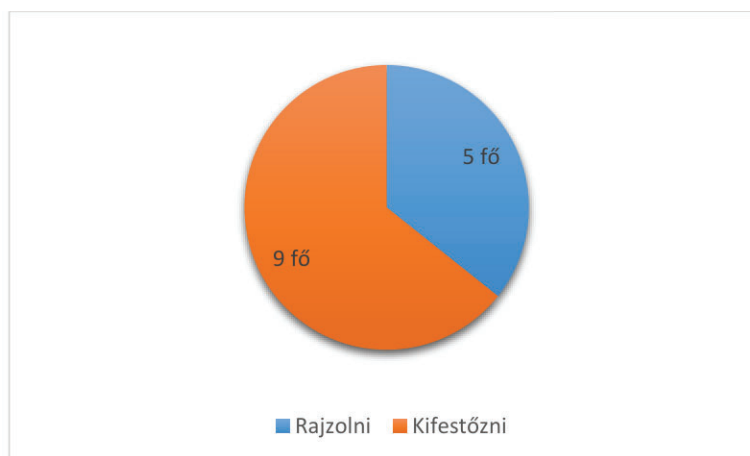
5. kép Első osztályos tanuló rajza

3. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?

Forrás: saját kutatás

A gyerek rajzaiban még inkább a saját fantáziájuk tükröződik, mint sem a valósághű ábrázolása, ennek az oka lehet, mint kiderült a tanár válaszából, hogy a rajzóra helyett, más órákat tart vagy a szülők nem tekintenek fontos tantárgyként a rajz órára, ez a gyerekek válaszaiból is kiderült, mivel csak két tanulónak segítenek otthon a szülei rajzoláskor (3. ábra).

4. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?

Forrás: saját kutatás

A szülők inkább vesznek gyermekeiknek kifestőt, mint gyermekeikkel együtt rajzoljanak, ez abban is meg mutatkozik, hogy a tanulók többsége inkább kifestőzni szeret, mint rajzolni (4. ábra). Azon tanulók, akik rajzolni szeretnek, inkább a valóság tükröződik, mint azon gyerekek rajzaiban, akik inkább kifestőzni szeretnek. Ezen gyerekek rajzaiban mesebeli figurák tűnnek fel, ilyen az ebben a korban népszerű egyszarvú (6. kép), ezeknek a gyerekeknek a színvilág sokkal erőteljesebb és színebb, viszont a vonalvezetései pontatlanok.

6. kép Két első osztályos tanuló rajza

Második osztály (7-8 évesek)

Szintén a következő képen jártam el, a második osztályos tanulóknál, véletlenszerűen helyeztem a rajzlapokat és itt már meg oszlik a rajzlapok elhelyezkedése, vízszintes/

függőleges (fekvő/álló) tájolásba. A rajzolás folyamata csendben zajlott egy személy kivételével, aki folyamatosan azt mondta, hogy ő nem szeret rajzolni.

5. ábra Mennyit szoktál rajzolni?

Forrás: saját kutatás

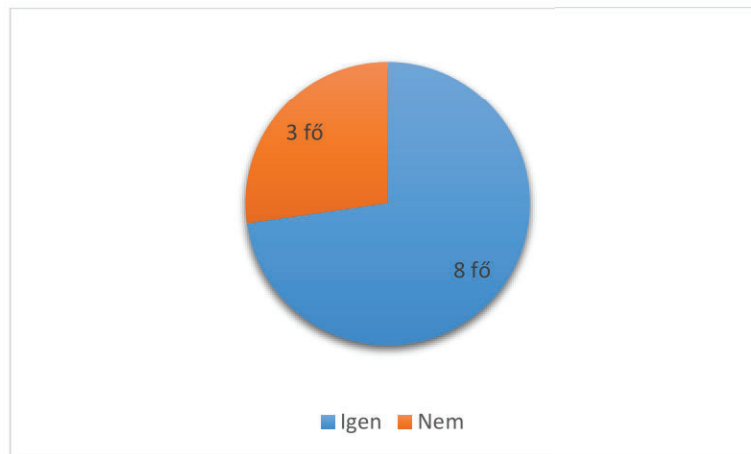
Egyetlen tanuló volt, aki azt a válaszlehetőséget adta, hogy ő csak rajz órán rajzol, ez a rajzaiban is meg mutatkozik (5. ábra). Projektív rajznál a lap alsó sarkába egy kisebb gömböt rajzolt, amit erőteljes vonalakkal színezett ki (7. kép). Másolás útján történő rajznál a cicát választotta, amit szintén kicsiben ábrázolt (7. kép). A 2019-2020 évbéli rajzában úgy színt egy cicát ábrázolt, ami el foglalja teljes mértékben a rajzlapot és sokkal kidolgozottabb (8. kép). A rajzolás iránti vágy elvesztésének az oka nem világosodott ki számomra.

7. kép Második osztályos tanuló rajza

8. kép Második osztályos tanuló 2019-2020 évbéli rajza

6. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?

Forrás: saját kutatás

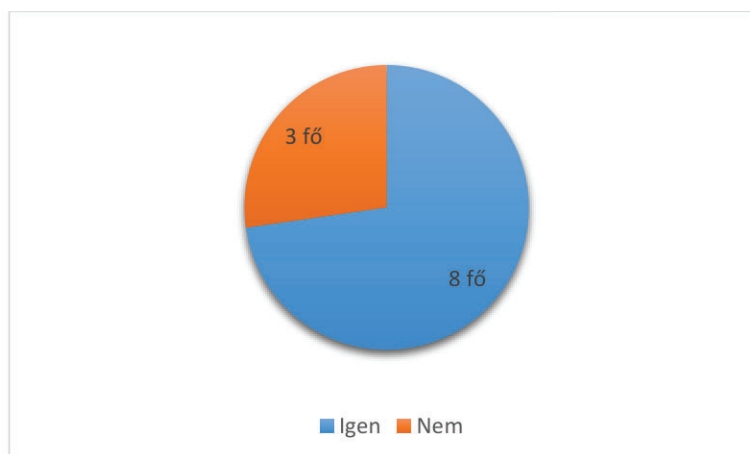
A tanulók többségénél a szülők rajzoláskor segítenek gyermekeiknek, azon tanulóknál, akik a „nem” válaszlehetőséget adták, két tanuló rokoni kapcsolatban állnak (6. ábra). Mind két tanuló rajza kimagaslóbb a többi tanulónál. A másolás útján történő rajznál hasonlít a megadott rajzra, ahogy a vonalak és az állatok testrészei is kivehetőek, úgy a szín kombináció is meg egyezik, ahol világosabb ott világosabb színt, ahol sötétebb ott sötétebb színt használnak. A múlt évi rajzaikban is már látható volt, a kimagaslóbb teljesítményük, az ő rajzaik hasonlítottak a megadott állatokra, míg a többi tanulónak a rajz inkább firkából állt (9. és 10. kép).

9. kép Második osztályos tanuló rajza, bal oldalt 2020-2021, jobb oldalt 2019-2020

10. kép Második osztályos tanuló szabadrajza

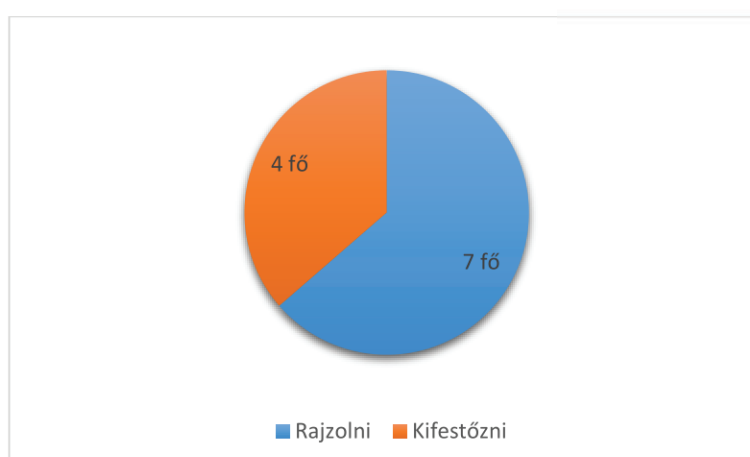

7. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással?

Forrás: saját kutatás

Ezen válaszlehetőségeknél, a tanulók többségének a családjában van, aki rajzolással foglalkozik, itt több tanuló is felsorolta, az összes családtagját, így ennél a saját ismereteimre hivatkozok, mivel ismerem a tanulókat és családtagjait (7. ábra). Egyetlen tanulónak van a családjában, aki foglalkozik rajzolással, ez a testvére, rajz iskolában, tervezőként tanult. A tanuló rajzában ez nem mutatkozik meg, ennek oka lehet, hogy a szülők a rajz tantárgyat nem tartják fontosnak, a tanár válaszából adódóan. A tanuló kérdőívéből kiderül az is, hogy inkább kifestőzni szeret, ezáltal a rajz képessége nem tud kibontakozni.

Fentiekben említettem, azon tanulókat, akik közeli rokoni kapcsolatban állnak és kimagaslóbb teljesítményt mutatnak rajzaikban, feltételezem, hogy e két tanuló felmenői közt lehetett, aki rajzolással foglalkozott.

8. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?

Forrás: saját kutatás

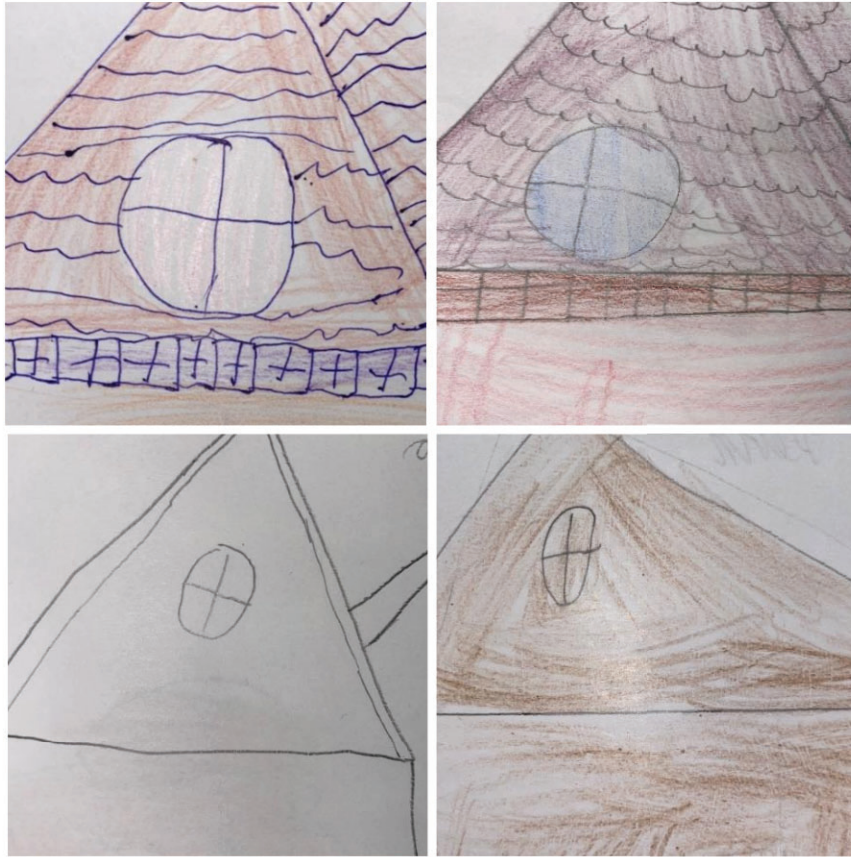
A tanulók többsége szívesebben rajzol, mint kifestőzik (8. ábra). Akik inkább kifestőzni szeretnek nagymértékben a radírozás, az újra rajzolás nyomai láthatóak (11. kép). A radírozás oka, lehet, hogy tanulóknak a kifestő használatakor a sablont kell színeznük, ezáltal kevesebbet rajzolnak.

11. kép Második osztályos tanuló másolás útján történő rajza

Ebben a korosztályban, már inkább a valóság-hű ábrázolás jelenik meg, rajzaikban nem tűnnek fel képzeletbeli vagy misztikus lények, mint ahogy az elsősöknél az egyszarvú, ez a szabadrajzokban mutatkozik meg, ahol a gyerekek olyan dolgokat vetíttek rajzaikban, mint a ház és a hálószoba.

A tanulók többsége szabadrajzként házat ábrázolt, ahol a házakat hasonlóan rajzolták fel. Minden ház rajzban meg jelenik a tetőablak (12. kép). A tavalyi évhez képest, minden tanuló rajzában meg mutatkozik a fejlődés, már fel figyelnek az állatok apróbb részleteikre is, mint például, arra hogy a kutya nyelvét nyújtja, amit már fel is tüntetnek. A cica ábrázolásakor látható, hogy a cica nem elől nézetből, hanem oldalra felé figyel, ami a gyerekek rajzaiban is fel tűnik.

12. kép Második osztályos tanulók szabadrajzai

Harmadik osztály (8-9 évesek)

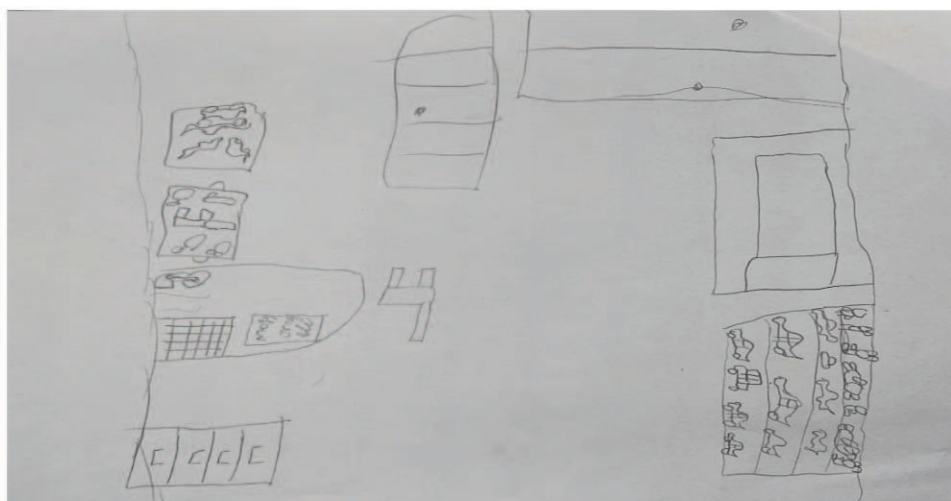
Szintén a következő képen jártam el, véletlenszerűen helyeztem a rajzlapokat a tanulók elé, itt már megoszlik a rajzlapok elhelyezkedése, vízszintes/függőleges (fekvő/álló) tájolásba. A rajzok elkészítése közben, senki nem kérdezett, nem volt forgolódás, voltak, akiknek sok időbe telt, mire a szabadrajzot elkezdték, ezért folyamatosan mondtam, hogy bármit rajzolhatnak, kedvenc meséjüket, állatukat, otthonukat, amit csak eszükbe jut, közel áll hozzájuk.

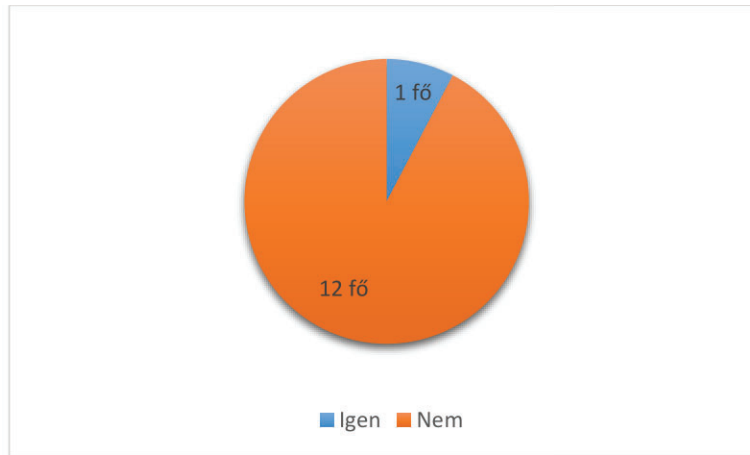
9. ábra Mennyit szoktál rajzolni?

Forrás: saját kutatás

A tanulók többsége minden nap szokott rajzolni (9. ábra), ez a rajzaikban is látható, ugyanis azon tanulók rajzai, akik csak a rajz órán rajzolnak, projektív és másolás útján történő rajznál is gyengébb teljesítményt mutatnak. Másolás útján történő rajznál a színek kombinációk eltérnek, nincsenek kiszínezve, hiányosak az állatok. Projektív rajznál az egyik tanuló a szobáját rajzolta le, ami síknézetből látható (28. ábra), összevisszaság tükröződik, szintén egy másik tanuló, aki csak rajzórán rajzol először egy embert szeretett volna rajzolni, amit később kiradírozott, de a nyomai láthatóak, azután egy kockát és egy kontrollert próbált ábrázolni.

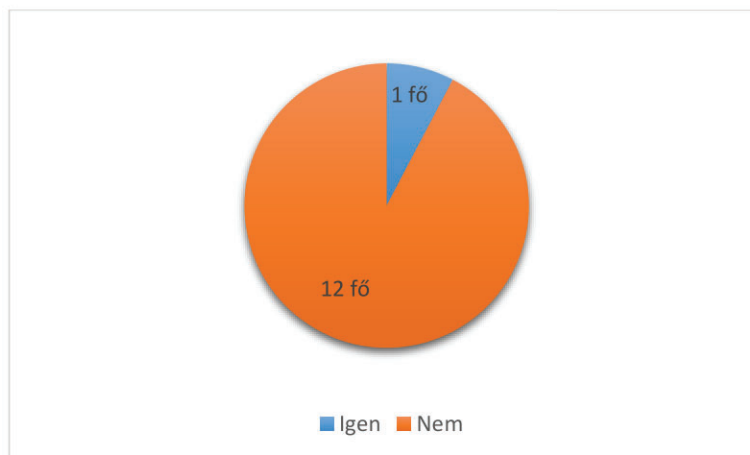
13. kép Harmadik osztályos tanuló szabadrajza

10. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?

Forrás: saját kutatás

Egy tanulónak segít otthon a szülege rajzolni (10. ábra), ez a rajzában nem látható, ugyanis az ő rajza a projektív rajznál és másolás útján történő rajznál is, gyengébb teljesítményt mutat.

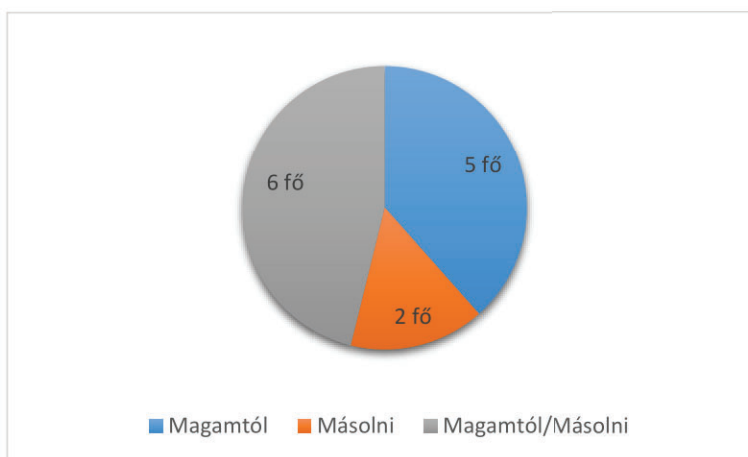
11. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással?

Forrás: saját kutatás

A válaszlehetőségeknél egy gyereknél van, akinek a szülege foglalkozik rajzolással (11. ábra). A tanuló rajzában is tükröződik, ugyanis a tavalyi évhez képest, a másolás útján történő rajzánál, látható a fejlődés, a rajzból kivehető a kutya testrészei, a 14. kép a bal oldalt a tavalyi, jobb oldalt az idei rajza látható, a projektív rajznál a kedvenc plüss játékát rajzolta le.

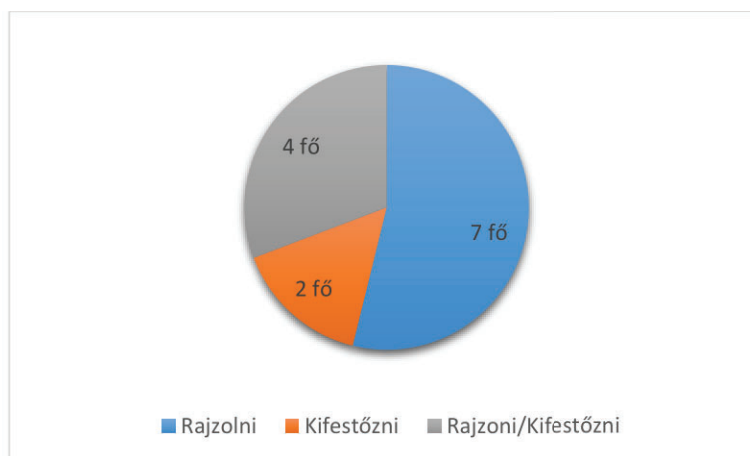
14. kép Harmadik osztályos tanuló rajza, bal oldalt 2019-2020, jobb oldalt 2020-2021

12. ábra Magadtól szeretsz rajzolni vagy inkább másolni?

Forrás: saját kutatás

Itt a válaszlehetőségek megoszlanak, vannak olyan tanulók, akik egyaránt szeretnek maguktól rajzolni és másolni is (12. ábra). Azon tanulók, akik maguktól szeretnek inkább rajzolni, észrevehető a projektív rajzaikban, hogy több időt és munkát fektette bele, mint a másolás útján történő rajzba.

13. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?

Forrás: saját kutatás

Akik csak kifestőzni szeretnek (13. ábra), ahogy az előző korosztályoknál is tükröződik rajzaikban, látható a hanyatlás momentumai, az egyik projektív rajznál egy cica látható, melyben a tanuló a cica testét vízszintes vonalként ábrázolta (15. kép).

15. kép Harmadik osztályos tanuló másolás útján készített rajza

A tanulók többségénél szintén látható a fejlődés. A projektív rajzoknál saját környezetükből merítenek ihletet és azt vetítik a papírra. Másolás útján történő rajznál, a tanulók, akik a cicát rajzolták, látható a cica nyakörve, amit még előző évben nem mindenhol tüntetnek fel, vagy a cicát nem elől nézetből ábrázolták, hanem félig oldalra tekint. Az osztályban egy tanulónál fel figyeltem arra, hogy a projektív rajznál egy görkorizó kislányt ábrázol (16. kép), aki éppen cselekvést hajt végre. A másolás útján történő rajzánál, nem

ugyanazt a cicát rajzolta le, mint ami meg volt adva, de az ő cicája, ami inkább a valóságra hasonlít (16. kép). A tanára azt a válaszlehetőséget adta, hogy a szülők fontosnak tartják a rajz tantárgyat, ezen válaszlehetőség igaznak bizonyul, ugyanis ez volt az egyetlen osztály, ahol minden szükséges eszköz megtalálható a gyerekeknek, a rajz órához.

16. kép Harmadik osztályos tanuló szabadon és másolás útján készített rajza

Negyedik osztály (9-10 évesek)

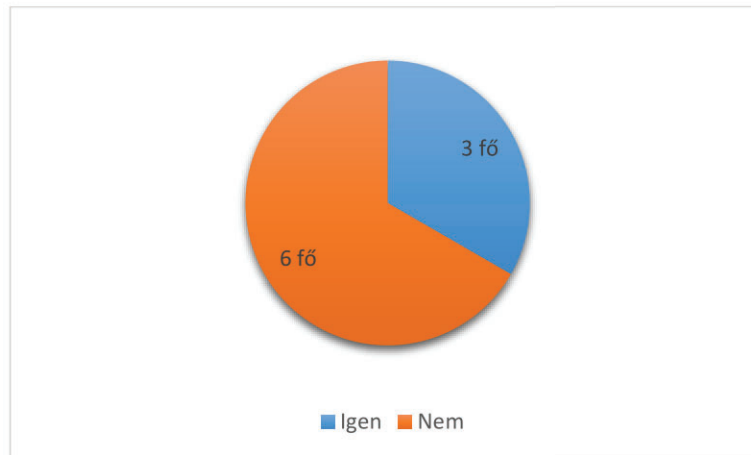
A rajzlapok elhelyezkedése megoszlik, vízszintes/ függőleges (fekvő/álló) tájolásba. A rajzok elkészítésénél, a kérdőív kitöltésekor a folyamat csendben zajlott, a gyerekek nem kérdeztek, nem leskelődtek, viszont nehezen kezdtek rajzolni, sokat gondolkodtak a projektív rajznál.

14. ábra Mennyit szoktál rajzolni?

Forrás: saját kutatás

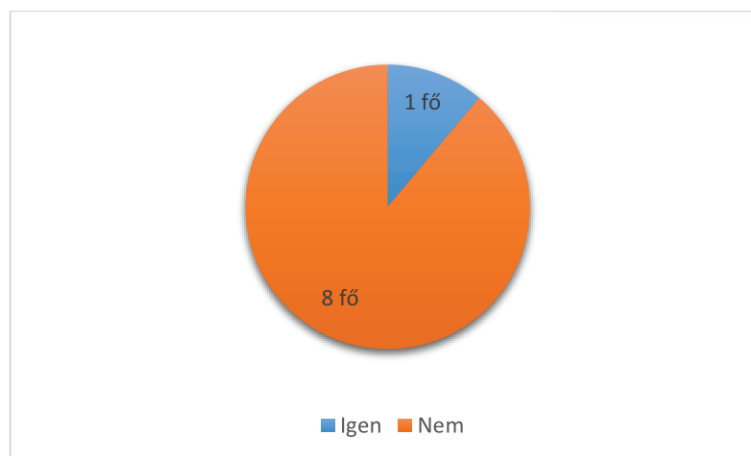
A gyerekek többsége minden nap rajzol (14. ábra), ez a rajzaikban látható is. Azon két tanuló, akik csak rajzórán rajzolnak, projektív rajznál a madarakat libasorban pálcikaként ábrázolják, a tavalyi évben készített rajzaik pontosabban vannak kidolgozva.

15. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?

Forrás: saját kutatás

A tanulók többségénél a szülei nem segítenek rajzoláskor, a tanulóknál, akiknél viszont igen, nem mutatkozik meg ez a rajzaikban (15. ábra).

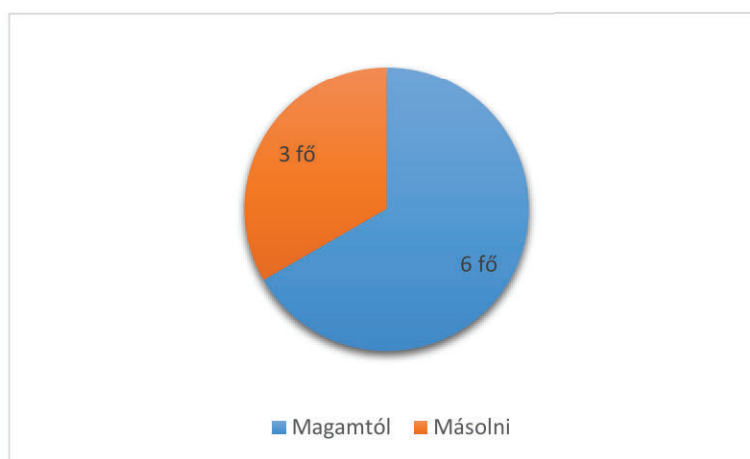
16. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással?

Forrás: saját kutatás

A tanulók közül egy gyereknek van a családjában (16. ábra), aki foglalkozik rajzolással ennek a kislánynak ez a rajzában meg mutatkozik, ugyanis olyan technikát figyeltem meg nála, amelyet még eddig egy tanulóknál sem, nem használt színeket, nem használt radírt, grafitceruzával rajzol és satírozásként az ujját használta segítségül (17. kép).

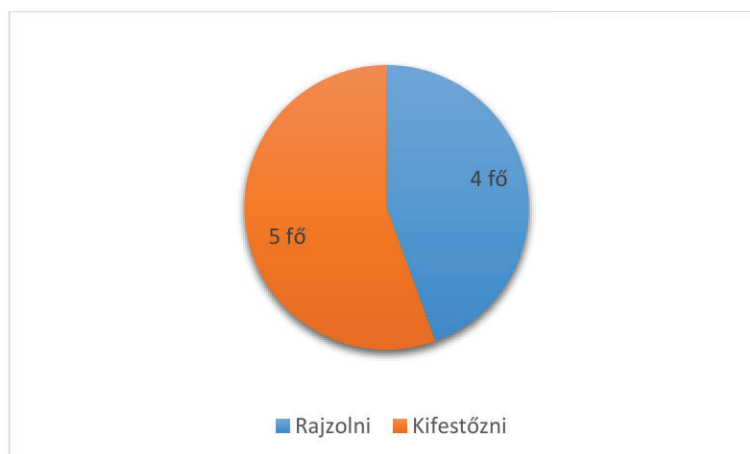
17. kép Negyedik osztályos tanuló másolás és szabadon készített rajzai

17. ábra Magadtól szeretsz rajzolni vagy inkább másolni?

Forrás: saját kutatás

A gyerekek többsége magától szeret inkább rajzolni (17. ábra), ez rajzaikban is feltűnik. A projektív rajzaikra több időt szántak, pontosabban dolgozták ki, míg a másolás útján történő rajzaik pontatlanabbak.

18. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?

Forrás: saját kutatás

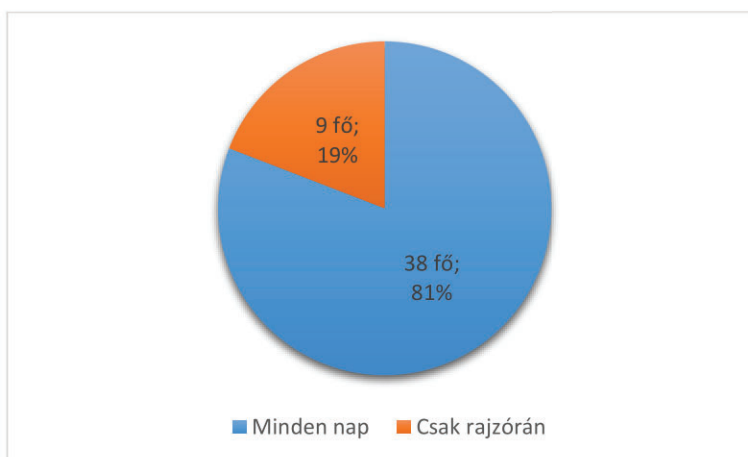
Ezen korcsoportnál is inkább kifestőzni szeretnek (18. ábra). A tanulóknak a válasza meg egyezik, azzal, hogy inkább másolni szeretnek, mint rajzolni, ennek oka egybeköthető, hogy inkább használnak kifestőt, mint rajzolni.

A tanulók többségénél a tavalyi rajzokhoz képest nem látható fejlődés, ennek oka lehet, hogy a tanár a kérdőív kitöltésekor azt válaszolta, hogy igen tart más órát a rajzóra helyett. Az osztály rajzaiban is meg mutatkozik, olyan apró részletekben, mint a projektív rajznál nem tudtak mit rajzoljanak, a tavalyi évhez képest nem látható fejlődés, ez a 18. képen van fel tüntetve, ahol bal oldalt a tavalyi, jobb oldalt az idei rajz látható, a cica fejét nagyobbak ábrázolták a testéhez képest, a ház rajznál a kémény nincs feltüntetve, de füst szál a tetőből.

18. kép Negyedik osztályos tanuló rajzai, bal oldalt 2019-2020, jobb oldalt 2020-2021

3.2 A kutatás eredményeinek összesítése

19. ábra Mennyit szoktál rajzolni? (összesített)

Forrás: saját kutatás

A kutatás célja, hogy kiderüljön, melyek azok a tényezők melyek befolyásolják a kisiskoláskorban a rajzfejlődését. Az első hipotézis, amit feltételezek, hogy hatással lehet, a gyerek a rajzolással töltött idejük, második a tanár a felkészültsége a rajz órára. Az 1. 2. 3. és 4. osztályos tanulók rajzait és kérdőíveit összesítve, kiderült, hogy a 47 tanulónak a 81%-a minden nap rajzol, míg 19%-a csak a rajzórán (19. ábra). Feltételezhető, hogy azok a tanulók, akik csak rajz órán rajzolnak, a kisiskoláskor végére el veszítik a rajzolás iránti vágyukat, amiről „A képzeletszerű rajzolás, vagy intellektuális realizmus, sematikus korszak 6-10 éves korban” fejezetben is írok.

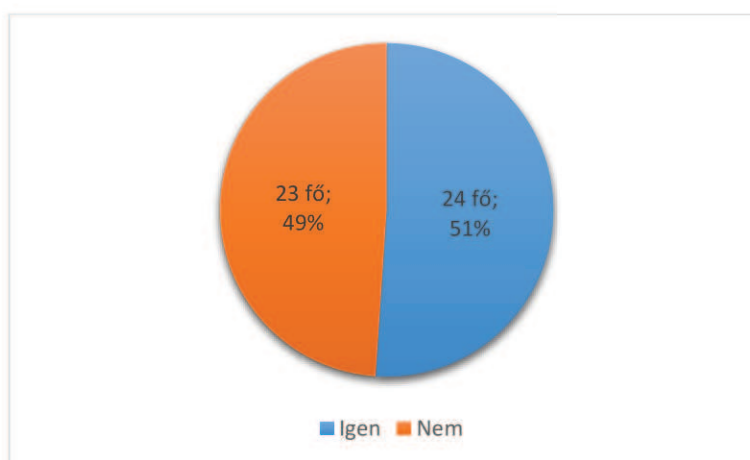
A feltételezésem, mely szerint hatással van a gyerek rajzolással töltött ideje és a tanár felkészültsége az órára, a következőkben bizonyítódik be: elsős tanulónál, aki másolás útján történő rajznál, egyáltalán nem a kért rajzot rajzolta; második osztályos tanulónál, aki egy gömböt rajzolt és a tavalyi évben készített rajza kidolgozottabb volt; harmadik osztályos tanuló, aki síkbeli rajzot készített; negyedik osztályos tanulóknál a pálcika madarak ábrázolásnál mutatkozik meg.

Valamint a negyedik osztályos tanár kérdőívéből kiderül, hogy más órát is tart a rajzóra helyett, ez által a tanulók elvesztik a rajzolás iránti szeretetüket, ami által otthon sem szeret rajzolni. Az is kiderül, hogy nem végeztek rajz kurzust, a második osztályos tanár kivételével. Valamint néha, ritkán vagy egyáltalán nem rajzolnak otthon. Negyedik osztályos korra a gyermeknek egyre részletesebben kell kidolgozza rajzait, minél jobban

meg próbálja ki tölteni a rajzlapját a tanulók rajzaiban ez nem látható, ahol a fejlődés az előző évhez és előző korosztályos tanulók rajzaihoz képest nem mutatkozik.

A következő hipotézis, a szülők a gyerekükre szánt idejük, valamint az adottság. A gyerekek egyre jobban érdeklődnek a külvilággal kapcsolatos dolgok iránt. Rajzaikban ez megmutatkozik a valóság-hű ábrázolásban, ahol el tűnnek a képzeletszerű rajzaik. A gyermek, ha nem kapja meg kérdésre a választ, az érdeklődése ez által megszűnhet, ami úgy szint vezethet a korszak végén a rajz iránti vágyának az elvesztéséhez.

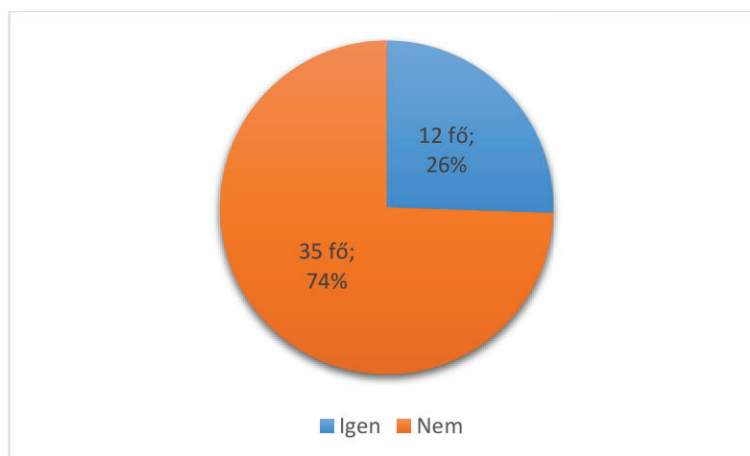
Azon hipotézisem mely szerint hatással van az adottság és a szülők a gyerekükre szánt ideje a következőképpen mutatkozik meg. Az első osztályban két tanulónak van a családjában, aki foglalkozik rajzolással, az egyik tanuló rajzában ez tükröződik, míg a másikéban nem, szintén a második osztályos tanulónál, akinek van a családjában, az a rajzaiban nem látható. A harmadik és a negyedik osztályos tanulók rajzaiban, ahol a tavalyi évhez képest fejlődés látható, valamint a számomra ismeretlen technika alkalmazása tükrözi a gyerekek kérdőívében megadott választ, hogy van a családjukban olyan személy, aki foglalkozik rajzolással.

20. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni? (összesített)

Forrás: saját kutatás

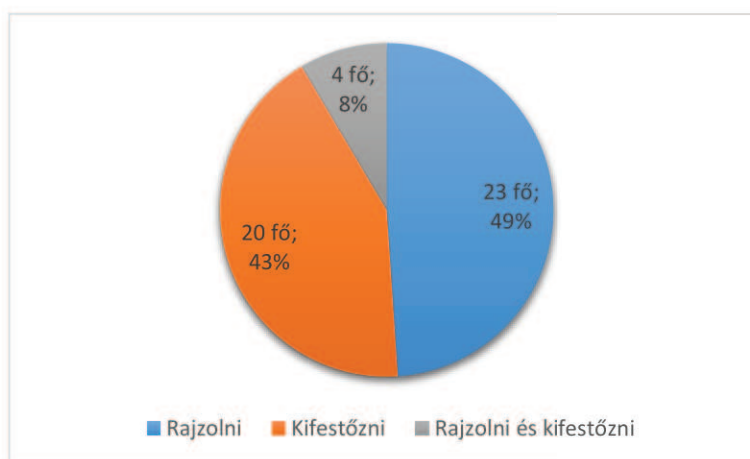
23 tanulónak nem segítenek otthon, azaz a tanulók 49%-nak (20. ábra). Akik nem kapnak segítséget a szüleiktől, nem kapnak elengedő információt a rajzhoz sem, ami által még mindig a képzeletszerű rajzolás jelenik meg. A kutatás során ez az unikornis, a síkbeli rajznál, a tárgyak, emberek levegőben való elhelyezésénél mutatkozik meg. Szintén itt is meg említhető a tanár nem megfelelő képzése a rajz tantárgy terén.

21. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással? (összesített)

Forrás: saját kutatás

A tanárok válaszaiból az is kiderült, hogy a szülők nem tekintenek fontos tantárgyként a rajz órára. Itt látható, hogy a szülők 26%-a foglalkozik rajzolással, vagyis 12 tanuló szüleje (21. ábra), ezek közül egyetlen gyermeknek sem segít szüleje, ami ahhoz vezet, hogy a tanuló, melynek tehetsége van a rajzoláshoz, nem tud kibontakozni, ezáltal nem is fejlődik.

22. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni? (összesített)

Forrás: saját kutatás

A kérdőívekből kiderült, hogy a tanulók 43% kifestőzni, 8% pedig mind kettőt szeret (22. ábra), amiből arra következtethetünk, hogy a szülők a gyerekeiknek inkább vesznek kifestőt, mint gyermekeikkel együtt rajzoljanak. Akik inkább kifestőzni szeretnek, azon tanulók rajzaiban a vonalaik pontatlanabbak és inkább a színezésbe fektetik a hangsúlyt. A feltételezésem, hogy hatással van az adottság és a szülők gyerekekkel töltött idejük az előzőekben elhangzottak alapján bebizonyítódik.

Az a hipotézis mely szerint befolyásolja a környezetük, közösségben való munka, ez megmutatkozik és bebizonyosodik az elsősöknél, ahol minden tanuló vízszintesen (fekvő elhelyezés) helyezte el a rajzlapot, a második osztályosoknál, ahol a tanulók a ház rajznál egyforma tetőablakot rajzoltak, vagy a tanulók, akik házat rajzoltak, fel tüntették a kéményeket, melyből füst száll, ugyanis a rajzok elkészítésénél téli idő volt.

ÖSSZEFOGLALÁS

A szakdolgozatom témája „Gyermekrajz fejlődése kisiskoláskorban”. A munkám feldolgozásakor különböző szakirodalmak áttekintését követően rálátásom nyílt a rajz kezdetére, amit a barlangrajzok megjelenéséhez teszik. A rajz történhet ceruzával, amit a 17. században Angliában kezdtek először használni, tollal, ami az ókorba tehető, tussal, ami Kínában terjedt el, szénrel, mely a legkésőbbi rajzeszköz és krétával, amit a 18. században Conté talált fel.

A rajz egy önkifejező eszköz, mellyel a bennünk rejlő olyan gondolatokat, vágyakat, érzelmeket, melyet nem merünk vagy akár öntudatlanul is a rajzolás segítségével felszínre hozzuk. Így van ez akár felnőtt, serdülő, gyermek vagy kisgyermek korban.

A gyerekrájzok a gyermeki élet legelvezettebb kutatásai közzé tartozik. Sokáig nem foglalkoztak a gyerekrájzokkal, míg Preyer Vilmos, aki a gyermekeit megfigyelve megmutatta az emberiségnek, hogy mennyire fontos azzal foglalkozni. Ő még nem kifejezetten a gyerekrájzokkal foglalkozott. Ezután Corrado Ricci véletlen folytán felfigyel a gyerekek házfalán való rajzaikra, ami foglalkoztatni kezdi őt és 1895-ben Sully Jakab mutatja meg, hogy a gyerekrájz, mily elveszett és mennyi felfedezetlen érdekességet rejt az emberiség számára.

A gyerekrájz kutatók korszakokra bontották az ábrázolás fejlődéstörténetét, összességében korban különböző, de stílusban hasonló korszakokra. Lowenfeld firkakorszak, presematikus korszak, sematikus korszak, realizmus hajnala, értelmezés kora és elhatározás kor szerint bontotta fel.

A gyerekrájzok fejlődését három nagy korszakra bontsák és azon belül kisebb korszakokra, amorf korszak, a képzeletszerű korszak és a természetszerű rajzolás korszakára.

A képzeletszerű rajzolás korszakát tekintik a 6-10 éves korban, mikor a gyermek számára új fejezet nyílik az életében belép az iskoláskorba. Megjelenik a rajzai kritizálása, a zsúfoltság, érdekelni kezdi a külvilággal kapcsolatos dolgok és rajzaiban is megmutatja.

Napjainkban már a gyerek ábrázolásának fejlődési korszakainál megkülönböztetnek lineáris, spirális, U alakú és plurimedialis fejlődést, ahol a fejlődés a gyermek rajzolás életéveiben mutatkozik meg. A lineáris, mikor egyenesen felfelé halad a gyermek a

rajzolásban, spirális mikor az ábrázolóképesége nem stabil, az U modell a gyermek rohamos hanyatlására mutat, a plurimedialis modell, mikor a rajzolásához valamely beszéd, gesztus is kapcsolódik.

Szakirodalmak áttekintése után kutatást végeztem, milyen tényezők befolyásolják a gyermekrajz fejlődését, amiben a Nevetlenfalui középiskola 1-4 osztályos tanulói vettek részt.

Feltételeztem, hogy a gyermekrajzok fejlődésére a következő tényezők lehetnek befolyással:

- a gyerek rajzolással töltött ideje;
- a tanár felkészültsége az órára;
- a szülők a gyerekükre szánt idejük;
- az adottság (genetika);
- a környezetük, közösségben való munka.

Ezen feltételezések bebizonyításához, a kérdőív, melyet tanárok és tanulók is egyaránt ki töltöttek és az elkészített rajzok álltak segítségemre. Projektív (szabadrajz) és másolás útján történő rajzot készítettek el. A másolás útján történő rajzot a tavalyi év (2019-2020) folyamán is el készítették.

A feltételezésem, mely szerint hatással van a gyerek rajzolással töltött ideje és a tanár felkészültsége az órára a következőkben bizonyul be, ahol a 47 tanulónak a 19%-a csak a rajz órán rajzol, a tanulók rajzai is ezt tükrözik:

- első tanulóánál, aki másolás útján történő rajznál, egyáltalán nem a kért rajzot rajzolta;
- második osztályos tanulóánál, aki egy gömböt rajzolt, és a tavalyi évben készített rajza kidolgozottabb volt;
- harmadik osztályos tanuló, aki síkbeli rajzot készített;
- negyedik osztályos tanulóánál a pálcika madarak ábrázolásnál mutatkozik meg.

A tanárok kérdőívéből, kiderül, hogy más órát is tartanak a rajzóra helyett, otthon ritkán vagy egyáltalán nem rajzolnak és a második osztályos tanár kivételével senki nem vett részt rajz kurzuson. Ez leginkább a negyedik osztályos tanulók rajzában mutatkozik, ahol a

fejlődés az előző évhez és korosztályos tanulók rajzaihoz képest nem látható. Kiderül a tanárok válaszaiból, hogy a szülők nem tekintenek fontos tantárgyként a rajz órára. Amennyiben a gyerek nem kap elegendő információt, az adott tárgyról, dologról, amit le szeretne rajzolni, úgy még mindig a saját képzeletére alapozva készíti el rajzait, ez az unikornis rajznál látható vagy szintén a síkbeli rajznál.

Kiderül a gyerekek válaszaiból, hogy a tanulók 49%-nak otthon nem segít a szülege rajzoláskor, a 26%-nak van a családjában, aki foglalkozik rajzolással, ezek közül egy tanulónak sem segít rajzoláskor a szülege, ami ahhoz vezet, hogy a tanuló, melynek tehetsége is van a rajzoláshoz, nem tud kibontakozni, ami által fejlődni sem tud. Kiderül, hogy tanulók 43% kifejezik szeretet, amiből következik, hogy a szülők inkább vesznek gyerekeiknek kifejezőt, mint segítsenek rajzoláskor, ez a gyerekek rajzaiban is tükröződik. Ugyanis azon tanulók, akik inkább kifejezőnek a színezésre összpontosítanak és nem a rajzolásra. A feltételezésem, hogy hatással van az adottság és a szülők gyerekekkel töltött idejük az előzőekben elhangzottak alapján bebizonyítódik.

Az utolsó hipotézisem a környezet, közösségben, való munka, az elsősök egyformán helyezik el lapjaikat vagy az egyforma tetőablak rajzoláskor bizonyítható be, valamint a füst mely a kéményekből szál az akkoriban való téli időre utal.

A kutatásom során szembesültem azzal, hogy mind az öt hipotézisem, melyet munkám során felállítottam és bebizonyítást nyertek hatással vannak egymásra. A gyerekek rajzolással töltött ideje, a szülők a gyermekeikre szánt ideje, ugyanis, ha nem szánnak időt gyermekükre, akkor a gyermekek nem fognak leülni maguktól rajzolni. Itt jelenik meg a genetika is, amennyiben van adottsága a gyermeknek a rajzoláshoz, de a szülők nem segítik ebbe a gyermekek kibontakozni nem látható a fejlődés sem. Következő képen a tanár felkészültsége az órára is, amennyiben nem felkészült úgy a gyermeknek sem tudja megfelelő tudást átadni a tanulóknak, valamint a környezetük és a közösségben való munka, ahol a gyermek nem kapja meg az elegendő információt a körülötte végbemenő dolgokról úgy a rajzaiban is még mindig a saját fantáziája fog tükröződni, ami szintén visszavezethető a szülők a gyerekekkel töltött idejére.

Ezen hipotézisek, melyet kutatásom során felállítottam és bebizonyítottam a saját megszerzett, információimra és tudásomra alapozom. Úgy vélem, ha a következőkben,

valaki, ezen, kutatást folytatja, még rengeteg információval gazdagodik, ami a tudomány és a tanári pályához sokat segít.

РЕЗЮМЕ

Тема моєї курсової роботи: «Розвиток дитячого малювання в молодшому шкільному віці». Під час своєї роботи опрацювала декілька наукових матеріалів, після чого я зрозуміла, що малювання – це спосіб самовираження, завдяки чому ми можемо виразити свої думки та мрії, та найзаповітніші бажання. Завдяки дитячим малюнкам ми вивчаємо життя дітей.

Дослідники дитячих малюнків історію розвитку дитячого мистецтва поділяють на декілька етапів: етап Ловенфілда, прешематичний та шематичний етап, етап реалізму, етап аналізу та етап вирішення. Шематичний етап, або малювання уявного розвитку проходить у віці 6-10 років.

Після опрацювання наукових матеріалів я провела дослідження, про те, які фактори мають вплив на розвиток дитячого малювання. Своє дослідження я провела у колі дітей 1-4 класів Неветленфолівського ЗЗСО.

Допускаю, що на розвиток дитячого малювання впливають наступні фактори:

- виділений час на малювання
- ступінь готовності вчителя до уроку
- проведений батьками час із дітьми
- генетика (завдатки)
- середовище, робота у колективі.

Мої припущення під час проведення дослідження підтвердились. Із 47-ми дітей лише 19% малюють виключно на уроці малювання, що відображається і на якості малюнку. Під час опитування вчителів виявилось, що замість уроку малювання часто проводять інші предмети, діти дома рідко, або взагалі не малюють, батьки вважають, що предмет малювання у школі не є важливим. Якщо дитина не має чітке розуміння та інформацію про те що вона має малювати, вона покладається лише на власне уявлення, що виявилось під час малювання ними унікорніша. Із опитування дітей стало зрозумілим, що 49% дітей не отримують батьківської допомоги під час

малювання вдома, 26% малюють вдома без допомоги батьків, і внаслідок цього, дитина, котра має талант до малювання, не може розвинути. 43% дітей люблять розмальовки, що свідчить про те, що батьки надають перевагу купленим заготовкам малювання, щоб не допомагати дітям малювати. Це підтверджує мої припущення, що проведений з батьками час з малюванням, має прямий вплив на ступінь розвитку малювання дітей.

Викладені мною під час проведення дослідження гіпотези викладені на основі власного знання та інформації. У майбутньому, якщо хтось буде продовжувати розпочате мною дослідження, відкриє для себе багато корисної інформації, що буде дуже корисним для вчительської діяльності.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Báron László – Juhász Antal – Zsáky István (1979): *Rajz és kézimunka. Az óvodai szakközépiskola I- IV. osztálya számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.

Danis Ildikó, Farkas Mária, Herczog Mária, Szilvás Léna (2011): *A koragyermek kori fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások.* Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest.

Dr. Schmidt Ferenc (1934): *A gyermekrajzok lélektanáról.* Franklin-Társulat Nyomda, Budapest.

Feuer Mária (2000): *A gyermekrajzok fejlődéslélektana.* Akadémia Kiadó, Budapest.

Gerő Zsuzsa (1979): *A gyermekrajzok esztétikumai.* Akadémia Kiadó, Budapest.

Kárpáti Andrea (2013): „Gyermekrajz” a 21. században: egy új fejlődésemélet felé.

Kárpáti Andrea (2004): *FIRKÁK, FORMÁK, FIGURÁK. - a vizuális nyelv fejlődése a kisgyermek kortól a serdülőkorig.* Dialóg Campus Kiadó, Pécs.

Kárpáti Andrea (1995): *Vizuális képességek fejlődése.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Lakatos Gabriella (2011): *Gyakorlati készségek fejlesztése. Tárgy és környezetkultúra.* Babes

Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes (1981): *Gyermeklélektan.* Gondolat kiadó, Budapest.

Nagy László (1905): *Fejezetek a gyermekrajzok lélektanából.* Singer és Wolfner könyvkereskedése, Budapest.

Sáray Julianna (1937): *A gyermekrajzok lélektani vizsgálata.* Ablaka György könyvnyomdája, Szeged.

Szász Ilona (1979): *A gyermekrajzok és a vizuális nevelés.* Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest.

Szenyó Dianna: Rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban (120-126. old.)

Vass Zoltán (2006): *A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai*. Flaccus Kiadó, Budapest.

Zrinszky László (2006): *Neveléstudományok*. Műszaki kiadó, Budapest.

Berghauer-Olasz Emőke (2013): *Fejlődéslélektan I. (Jegyzet)*. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász.

Estefánné Varga Magdolna – Hatvani Andrea – Taskó Tünde (2015): *A tanári tevékenység pszichológiai alapjai*. Líceum Kiadó, Eger.

MELLÉKLET

Képjegyzék

1. kép Másolás útján történő kutya rajz.....	25
Letöltés helye: https://www.google.com/search?q=kutya+rajzolás&tbm=isch&ved=2ahUKEwjluwq5_K_vAhULtosKHaNzCp8Q2-cCegQIABAA&oq=kutya+rajzolás&gs_lcp=CgNpbWcQAzICCAAyAggAMgIIADIECAAQQzICCAAyBggAEAUQHjIGCAAQBRAeMgYIABAFEB4yBggAEAUQHjIGCAAQBRAeOgQIIxAnUMe5AViizgFg6M8BaABwAHgAgAGwA4gB9hWSAQkwLjUuNy4wLjGYAQCgAQGqAQtn3Mtd2l6LWltZ8ABAQ&sclient=img&ei=uBpOYOWGIovsrgSj56n4CQ&bih=599&biw=1326&client=opera#imgcr=U6Uq3Cq5xWmXqM	
2. kép Másolás útján történő cica rajz	26
Letöltés helye: https://www.google.com/search?q=cica+rajzolás&client=opera&sxsrf=ALeKk01EnprpYYvnG9lGO-of2mb8Tpt8NA:1615731341686&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=9U_GOx3YHIEzLM%252CW0pZ0mBN5icEOM%252C_&vet=1&usg=AI4_-kTghQ3fYBroEIMjYTCv1L5fDpHnKg&sa=X&ved=2ahUKEwjOILGl_K_vAhWljosKHZWNC_YQ9QF6BAgDEAE&bih=599#imgcr=9U_GOx3YHIEzLM	
3. kép Első osztályos tanuló rajza.....	28
4. kép Első osztályos tanuló rajza.....	29
5. kép Első osztályos tanuló rajza.....	29
6. kép Két első osztályos tanuló rajza.....	30
7. kép Második osztályos tanuló rajza.....	31
8. kép Második osztályos tanuló 2019-2020 évbéli rajza.....	32
9. kép Második osztályos tanuló rajza, bal oldalt 2020-2021, jobb oldalt 2019-2020.....	33
10. kép Második osztályos tanuló szabadrajza.....	33
11. kép Második osztályos tanuló másolás útján történő rajza	35
12. kép Második osztályos tanulók szabadrajzai.....	36
13. kép Harmadik osztályos tanuló szabadrajza.....	37
14. kép Harmadik osztályos tanuló rajza, bal oldalt 2019-2020, jobb oldalt 2020-2021	39
15. kép Harmadik osztályos tanuló másolás útján készített rajza.....	40
16. kép Harmadik osztályos tanuló szabadon és másolás útján készített rajza	41
17. kép Negyedik osztályos tanuló másolás és szabadon készített rajzai.....	43
18. kép Negyedik osztályos tanuló rajzai, bal oldalt 2019-2020, jobb oldalt 2020-2021 ...	44

Ábrák jegyzéke

1. ábra Mennyit szoktál rajzolni?	27
2. ábra A szüleid közül foglalkozik valaki rajzolással?.....	28
3. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?	29
4. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?	30
5. ábra Mennyit szoktál rajzolni?	31
6. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?	32
7. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással?.....	34
8. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?	34
9. ábra Mennyit szoktál rajzolni?	37
10. ábra Szoktak a szüleid segíteni rajzolni?	38
11. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással?.....	38
12. ábra Magadtól szeretsz rajzolni vagy inkább másolni?	39
13. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?	40
14. ábra Mennyit szoktál rajzolni?	41
15. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni?	42
16. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással?.....	42
17. ábra Magadtól szeretsz rajzolni vagy inkább másolni?	43
18. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni?	44
19. ábra Mennyit szoktál rajzolni? (összesített)	45
20. ábra Szoktak a szüleid segíteni, rajzolni? (összesített).....	46
21. ábra A szüleid közül valaki foglalkozik rajzolással? (összesített)	47
22. ábra Mit szeretsz jobban, kifestőzni vagy rajzolni? (összesített)	47

Tanárok kérdőíve

1. Hányadik osztályban tanít jelenleg? _____

2. Milyen szemléltetőt használ a tanár az órán (felrajzolja a táblára, kész rajzot hoz kifestve, csak grafitrajzot hoz vagy a tárgyat hozza el, amit le kell rajzolni)?

3. Használ-e valamilyen tankönyvet vagy segédkönyvet?

4. Végzett-e valamilyen rajzkurzust?

5. Tanult-e rajzot az egyetemen?

6. Szokott-e más órát tartani rajzóra helyett?

7. Mivel szoktak festeni rajzórán (színes ceruza, filctoll, vízfesték, guasch, akrilfesték, zsírkréta stb.)?

8. Szoktak-e valamilyen tárgyat szabadon lerajzolni?

9. Szokott-e otthon rajzolni vagy festeni?

10. Mit szeretnek a gyerekek rajzolni?

11. Mikor szoktak inkább rajzolni a gyerekek: tanulás kezdetén vagy végén?

12. Fontos tantárgyként tekintenek-e a rajzra a szülők?

Завідувачу кафедри
Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор
Сірмої Стефанія Василівна студента,
IV-го курсу, початкова освіта

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

28.05.2021.

Дата

Сірмої

Підпис

Bida Olena, a pedagógia tudományok
doktora, professzor tanszékvezetőnek
Szirmai Stefánia, IV. évfolyamos,
tanító szakos hallgató

NYILATKOZAT

A II. Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védéshez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

28.05.2021

Dátum

Szirmai Stefánia

Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

Дата перевірки:
20.05.2021 00:02:21 EEST

Дата звіту:
20.05.2021 00:13:48 EEST

ID перевірки:
1007936675

Тип перевірки:
Doc vs Internet

ID користувача:
100006701

Назва документа: Szirmai_Stefania

Кількість сторінок: 53 Кількість слів: 9872

Кількість символів: 71903 Розмір файлу: 1.73 MB ID файлу: 1008027719

4.17%

Схожість

Найбільша схожість: 1.9% з Інтернет-джерелом (<https://docplayer.hu/18692881-Rajzfejlodesi-sajatossagok-kisiskolas-kor>)

4.17% Джерела з Інтернету

46

Сторінка 55

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0%

Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

1